

Bevezetés

Ez a próbálkozás azt szolgálja, hogy megkíséreljen tanúságot tenni egy közösség néhány, nyilvános megszólalást vállaló tagja sok éves munkája eredményeként néhány olyan eseményről és folyamatról, melyek remélhetőleg mások részéről meghallásra méltóak, mert mélyen emberek. A megszólalás és a tanúságot szolgáló esetek is önként vállaltak. Példák, melyek legtöbbször nem példások, hanem tanulságokban gazdagok. Megmutatják, hogy a cél: Isten Országának építése itt, ezen a Föld nevű bolygón nem csupán az egyén vagy néhány ember elhatározásán, akaratán és kitartásán múlik, hanem mindig és mindenkor belejátszik az, ami nem logikus, érthetetlen a józan ész számára, és kérdéssé teszi a jóság erejébe vetett hitet. Ugyanakkor megmutatja, hogy a sokszor kilátástalannak látszó folyamat hogyan épít mégis, mindezek ellenére egy-egy szilárd építőelemet, ami köré gyűlt további elemekkel együtt talán valahol valaminek az épülésében mégiscsak szükség lehet. A szereplők a szó szoros értelmében nem „jóemberek”. A jóembereknek nincsenek környezetükkel konfliktusaik. Ők valahogyan mindig mindenütt megállják a helyüket, vagyis köszönik, jól vannak. Ezek az emberek viszont valamilyen szempontból ínséget szenvedők. A világ szemében elhibázott életűek. Olyanok, akik rájöttek, hogy valami nem megfelelően működik sem bennük, sem környezetükben. Rájöttek valamikor, és azóta képtelenek másra gondolni, mint a nem megfelelő megtalálására és kijavítására – önmagukban, majd önmaguk körül is. Már arra is rájöttek, hogy ezt sem egyedül sem közösségben nem tudják saját erejükből kijavítani. Szükségük van, minden nap szükségük van arra, aki a Tanító, a Gyógyító. Valamikor meghallották a KIO – Bulányi György, mindannyiunk Gyurka bácsija készítette – evangélium elemzését, és elkötelezték magukat az adás, a szolgálat és a szelídség véget nem érő küzdelmének. Egy küzdelemnek, ami minden józan tudományos és hivatalos állásponttal szemben és ellenére egy másféle világ-látáson alapul. Türelemmel adni azoknak és szolgálni azokat, akik ínséget szenvednek. Hogyan? Ínséget szenvedők szolgálnak ínséget szenvedőket? Igen, minden látszólagos ellentmondás ellenére erről van szó. Mert, ahogy éhezni és szomjúhozni lehet a kenyeret és vizet, úgy lehetséges egy másik szinten éhezni és szomjúhozni az igazságot és a kapcsolatot azzal, Aki lát és hall. Ebben a mindennapos küzdelemben és önként vállalt szenvedésben segítette őket és mai napig is segíti azok csoportja, akik ezen a szinten szenvednek ínséget. Ők azok a „halászok”, akikért a Mester eljött, és akiket tanított. Akik nem jóemberek, hanem ínséget szenvedők. Ezért jönnek össze rendszeresen, hogy egymást erre figyelmeztessék – mindegyiknek a másik az ínséget szenvedő – és együtt megkapják azt a Tanítást és Gyógyírt, amit aztán a más szinten szenvedőknek vagy a hozzájuk csatlakozóknak, az „életre ébresztendőkné” őket szolgálva adni tudnak. Egyiknek kenyeret, másiknak otthont vagy ruhát, harmadiknak a kapcsolat létrejöttének, az útban lévő lebontásának nehéz, küzdelmes útját.

Nézzétek őket meg alaposan és hallgassátok őket figyelemmel. Ami jó belőle, tartsátok meg.

Avagy, akinek szeme van rá, lássa meg, s akinek füle van rá hallja meg.

2010. szeptember

Beszéddel, a beszéd közbeni jelenléttel tenni tanúságot a csendről. A jelenlét egy jel, ami a létezés jelentéséről beszél. (M. Péterfalvi)

Jel, jelen, jelenlét

Nem közösség egy összejáró baráti kör. Nem közösség egy szakmai továbbképzésre összejötték csoportja. Nem közösség az edzőteremi sporttársak csapata. Nem közösség a személyiségfejlesztők, a pszicho-drámások és családállítók alkalmi összejövetele. Nem közösség a kutatóintézeti team és az Anapurna megmászására szövetkezettek alkalmi tábora. Mindezek szükségesek a hétköznapi élethez vagy egy teljesítményhez. A közösség azonban valami egészen más. A közösség nem a tudásról és nem a teljesítményről, hanem a létezés minőségéről szól. Azoké, akik emberhez méltó emberré szeretnének válni és ebben segítik egymást. Akik látják a világ helyzetét és a saját valóságos helyzetüket a világban, és hiányt szenvednek ettől. Éhezik és szomjaznak az emberibb emberséget és szenvednek a hiányától. Ezért ők megelégtetnek – mondja az Írás.

A köd mindent elborított. Napok óta nem látszott a Nap. Még itt, a város szívében is számtalan jele volt a Tél közeledtének. A platánokról folyamatosan szállingóztak lefelé a levelek és szürke szmog ülte meg az utcákat. Az emberek, amennyire lehetett összehúzták magukat kabátjaik alatt és sietősen intézték kinti teendőiket. A varjak még a panelok közé is bemelegszkedtek. Egy-egy sirály is elhúzott az üres játszótér felett. Mindenki közelebb igyekezett húzódni a meleghez és a táplálékhoz – amennyire lehetett. A buszra testes idős asszony szállt fel két nagy csomaggal. Amikor a busz elindult, még nem állt a helyzet magaslatán és meglökte a mellette álló magas, szintén idős hölgyet. Teljes volt a felháborodás és záporoztak a méltatlankodások, pró és kontra. Lassan állt csak vissza a csend. Az arcokra még lassabban.

Kit tetszik keresni – kérdezte a középkorú tanárnő, amikor beléptem a Szellő utcai iskolába. Az igazgatónőt, B. Mártát – feleltem. Anti – szólt a mellette álló magas, vékony gyerekhez -, kísérelj fel a bácsit az igazgatónőhöz, aztán menj át a szertárba és szólj Bözsinek, hogy jöjjön le, és utána nézd meg, hogy a II./b osztályterme szabad-e már. A fiú udvariasan ment előttem és halkán ismételtette magában: igazgatónő, szertár, II/b... igazgatónő, szertár, II/b... Mikor beléptünk és bejelentett, Márti, az igazgatónő átölelte a fiút és gratulált neki a délelőtti szerepléséhez. Majd egy idő után csend lett. Kettesben maradtunk. Kávével kínált és beszélni kezdett.

Tudod, nem is olyan régen, egyszer csak feltűnt, hogy egyre több az áldott állapotba kerülő kolleganóm. Különösen a második emeletiek serénykedtek ebben. Aztán ez a babavárás kedv átterjedt az egész iskolára, sőt talán még az intézményen túlra is. Vajon mit szeretnek rajtunk a kis jövevények – kérdeztem magamtól – , hogy éppen ide jönnek? Jelenleg húsz újszülöttünk van, egy csöpp kis élet pedig most készülődik a világra. Itt láthatod az irodám falán a képeiket. Már alig férnek el. Persze nem kis fejfájást okozott ez a „kampány”, hiszen az iskolának azért tovább kellett működnie: több ezer gyerek, 102 pedagógus, hát gondolhatod. Ekkor kaptam valahonnan felülről az ötletet, hogy oldjuk meg a kérdést ember és családbarát alapon. Ma már működik a földszinten az a babaszoba – mennyit kellett érte szaladgálni, koldulni, várni és örülni -, ahol a fiatal édesanyák, beosztásuktól függően vagy tanítanak, vagy vigyáznak a többiek kicsikéire. A napokban még egy kisfilmet is készítettek erről a kedves jelenségről, a gazdag babaáradatról.

Az édesanyák többsége négy éve rendszeresen jár a Holisztikus Akadémiára. Ezt a szellemiséget, ami közös nevezőre hozott bennünket, én egyszerűen közösséges (n nélkül) szellemiségnek nevezem. Nem véletlen, hogy az általam festett mandalákban - amelyeket itt látsz a falon - a közösség és az összekapaszkodás szimbóluma jelenik meg. Az alap, a mandala közepe, jelen esetben az élet virágának a magja képezi ezt, amely a székely kapukon is megjelenő jelkép. Az élet virága köré tettem ezeket az összekapaszkodó kis alakokat. A kép üzenete az, hogy e nélkül az összekapaszkodás nélkül nem tud virágozni az élet. Ez a jelkép lett később intézményünkben az élet virága díj alapja is. Az a kollega kapja meg a díjat a többiek szavazata alapján évente egyszer, aki minden téren kivirágoztatta az életét. Ez azt jelenti, hogy az illető jóban van

önmagával, a családjával, a rokonaival, a kollegákkal, a körülötte lévő gyerekekkel, a természettel – vagyis úgynevezett „öko” szemlélete van -, hiszen öko-iskola vagyunk. A másik két cím, amit elnyertünk: az „Erőszakmentes iskola”, és a „Családbarát munkahely”. Akiben ilyen gyönyörűen kivirágzik az élet, ha férfi kollégára esik a közösség választása, megajándékozunk ezzel a kis jelképpel, egy arany pecsétgyűrűbe gravírozva. Amennyiben hölgy kapja, akkor egy kis arany láncon, medálionba gravírozva lesz a jutalma. Van egy „Életvirága” gyerekdíjunk is, melyre szintén minden évben szavazunk, az évvárón pedig átadjuk egy ezüst medálba vésve.

Ez egy „minőségbiztosítási” rendszer. Ennek lényege az, amit a Bokorban tanultunk, hogy jóban legyünk először is önmagunkkal – milyen szépen fogalmaz a magyar, hogy ott van benne a mag szótó -, vagyis a bennem lévő maggal - Istennek is nevezhetem – kell jóban lenni és akkor ezek a körülöttem lévő, rám bízott koncentrikus körök, akik, és amik körbevesznek, bizony azokkal is rendben kell lenni. Úgy gondolom, aki ilyen gyönyörűen kivirágztatja az életét, megérdemli, hogy a szereteteitől kapjon egy formális visszajelzést erről a benne működő magról.

Ez a hat éve született mandala is úgy készült, mint a többi. – hiszen minden megnyilvánulásunk az életben, ha akarjuk, ha nem, rólunk, a jelen helyzetünkről szól. Soha nem egy más által rajzolt mandalát színezek, hanem mindig magam alkotom, középről indulok, és azután addig húzogatom, kötögetem a vonalakat, amíg ki nem alakul valami belőle. Ez így biztosan a saját, pillanatnyi állapotot tükrözi.

Történt egy különleges dolog a tavalyi évvárónkon. Elhangzott egy holisztikus előadás korábban a színek életünkben betöltött szerepéről, és ez annyira hatott rám, hogy utána festettem egy mandalát, amely a szivárvány színeiről szólt. Azt akartam kifejezni, hogy mennyire sokszínűek vagyunk, vagyis mennyire a körülöttünk lévő kis körök, közösségek formálják az életünket. Eleinte az élet virága, vagyis a közép volt nagy és a körülötte lévő körben összekapaszkodó alakok ábrázolták a sokszínű, sokféle embert, közösséget. Egy idő után az ábrázolásokon a virág mérete csökkent, a körök viszont sokasodtak körülötte. Nem fogod elhinni – még most is beleborzongok -, amikor a kör körül megszámláltam a kész mandalán a kis alakokat pontosan annyi volt, ahányan ma vagyunk itt a tantestületben. Még a négy külsős betanító is benne van.

Igen. És ott a közép, a mag. Tudod ki ez a mag?

Hmmm... Hát, az Isten maga.

Igen. Úgy is mondhatom, hogy az az Isten, aki Mártán keresztül így nyilvánul meg. Az Ő mandalája talán egy kicsit nagyobb, többen vannak és nagyobb körökben, de ez is Ő, rajtad keresztül. Nyilván tudod mit jelent az, hogy holisztikus?

Hát, igen. Egész, egészes, teljes.

Igen, vagyis katolikus, egyetemes.

Érdekes a szavak jelentése, ha valaki a mélyére néz. Például az integráció szó. A politikusok és pártok más-más módon értelmezik, számomra van egy kedvenc jelentése, ahogy én használom: egységesülés. Éppen a mai napon látogatta meg intézményünket harminc egyetemistahallgató, akik a gyógypedagógusi hivatást

szeretnének választani. Számukra Dombi Feri bácsit idéztem: „ha egységben vagyunk, akkor nem esünk kétségbe”. Így magyaráztam el nekik az integrációt, az egységesülést, és azt a tényt, hogy ha pedagógusok lesznek kivel, kikkel kell majd nekik is egységben lenni. Először önmagukkal, majd a körülöttük lévő koncentrikus körökkel, amelyek a partnerkapcsolatok, az intézményhálózatok, az önkormányzat, és túl a városunkon is, mert ott is vannak már ilyen körök, velük is van kapcsolatunk. Fontosnak tartottam mindezt megosztani Velük. A gyógyító pedagógia egy szakma, de a lényege ennek is ez, ahogy mindennek a lényege ez. A sorrendre is felhívtam a figyelmüket. Ön-maga nélkül, majd a család, a saját gyerekek nélkül nem működhet a többiekkel ez az egységesülés. Nem lehet átlépni életünk lépcsőit, ha vannak. Mindezt azért mondtam el, mert szerintem bármilyen szituációban vagyunk, mindig önmagunkat adjuk, vagyis a bennünk lévő „magot”.

Igen. Ha létre jön – néha, szinte ajándékként – ez a kapcsolat a maggal, amit nem én csinállok, hanem legjobb perceimben hagyom hatni, akkor ő építi ezeket a köröket körülöttem, körülöttünk. És a legfurcsább, hogy egyetlen dolog akadályozza újra és újra ezt a kapcsolatot, szintén: én magam. Az, aki azt mondja: én csinálom, én teszem, én alkotom, enyém az érdem. Milyen furcsa is a nyelv. Ugyanaz a szó: én magam, ön-magam, és kicsoda különbség.

Talán nem véletlen, hogy Jézus is folyton az Atyára hivatkozott: amit én mondok, nem én mondom; amit én teszek, nem én teszem, hanem a mennyei Apukám. Igen, a gőg, az önteltség és hiúság rögtön megtöri a folyamatot. Ez egy kemény maggá is válhat, ami lezár. Sajnos ez lehet egy csoport is, lehet egy nép és egy ország is. Kemény, öntelt, gőgös. Nem táplálható, nem életképes. Márpedig ha nem épül, nem él, nem fejlődik, akkor pusztul, csökken, elhal. Gyurka bácsi is milyen sokszor hangsúlyozta, hogy egyetlen embernek sem lehet elsőbbsége a másik rovására, a „különb vagyok a másikkal” egy olyan elágazás, ahol eltérül minden: „gyere, elmagyarázom neked, mert én tudom, te pedig nem”. Majd én megmagyarázom – mondja a magyar, más nyelv nem mond ilyet.

Nagyon sokáig képes hatni az, amikor valaki ehhez a belső maghoz tud fordulni, szépen lassan, minden külső héjat lebontva. Ehhez azonban csönd kell. Belső csönd. Reggeltől szinte a másik reggelig viszont nem erről szól az életünk. Nem vállaljuk, hogy megteremtjük, kiharcoljuk magunknak ezt a belső csendet. Önzésnek hisszük, pedig éppen az ellenkezője. Mindennek az alapja, a közepe. Akinek ez sikerül, mint például az én Ferimnek, az tántoríthatatlanul tudja a dolgát. Történhet bármi, mondhatnak bármit, ő tudja – vagyis érti és éli ezt a kapcsolatot. Nem erőlteti rá senkire, de hallani a hangján, látni a mozdulatain, a megnyilvánulásán, hogy nagyon belülről jön az, amit gondol, mond és tesz. Ez csak úgy valósulhat meg, ha állandóan – vagy amikor csak lehetséges - nagyon közel van hozzá. Ebből a csendből nyilvánul meg. Sokáig tartott, amíg megértettem, hogy mi ennek a jelentősége a hétköznapokban. Hiszen ott a család és a sok munka, a külső karitás és jótékonykodás. Még féltékeny is voltam a tanyára, ahol Feri „Tanyai szilánkjai” születtek, ám amit – ön-magát - onnan hazahozott minden hétvégén, az lassan engem is meggyőzött és átalakított. Kiegyensúlyozott, humorral teli, mély és komoly embert kaptam vissza, és ez meggyőzött. Most már ott tartok, hogy ha lehetséges megyek vele együtt. Rájöttem az „ízére” és arra, hogy ez nem önzés, hanem épp fordítva: mindennek a mélyebb, szilárdabb alapját adhatja meg. Ennek formális eredménye jelenik meg például a mostani karácsonyi ajándékomban, amit a szeretteimnek szánok. Anselm Grün könyve nyomán készítettem egy kis kártyacsomagot: „A lélek inspirálói” címmel. Grün ötvenet ajánlott, ebből huszonötlettem készen, majd jövő nyáron megszületik a másik huszonöt: béke, felejtés, megfontoltság, hallgatás, őszinteség és így tovább... A lap egyik oldalán van az inspiráló szöveg, a másikon pedig egy odaillő mandalám. Ez egy egyszerű ajándéknak készült, de az igazi jót magammal tettem, amikor átrágtam magamat ezeken az „inspirálókon”. Ezalatt annyi minden valóságosra, képzelődésre és illúzióra jöttem rá önmagammal kapcsolatosan. Egyszerűen hagyni kell hatni – ahogy az előbb mondtuk. Abban a csendben szinte megborzongtam a gyönyörűségtől, hogy milyen csodálatos teremtménynek lenni és létezni, és így benne lenni ebben az egészben.

Elhallgattunk. Kinn gyerekek zszibongtak az udvaron. Két varjú károgva szállt el a ház felett. Lassan már besötétedett és meggyújtották az utcai lámpákat is.

Igen. Ez, amit mondasz, a vége, a mai Te vagy - mondtam. De mondj róla pár szót, hogyan is indultak ezek a dolgok Veled, az életedben.

Akárhogy is gondolkodom most, azt biztosan tudom, hogy mindig létezett körülöttem közösség. Előfordult, hogy pont azért, mert hiányoztam például a hittanról és ezalatt engem választottak arra a szerepre, hogy legközelebb összefogjak egy kisebb csoportot. Gyerekként, fiatakként is nagyon sok szép dolgot műveltünk együtt a közösséggel, azokkal a társakkal, akik már rég sokgyermekes anyák: Orsi, Pergi Márti, Magdi stb. Akkor még nem volt annyi fiú körülöttünk, sokszor magam kísértem haza a kislányokat az esti programokról, hogy ne kapjanak ki. Ugyanakkor ott voltak körülöttem a Bokor nagyjai, akik erőteljes hatással voltak rám, fiatalra: Kovács Laci, Gyurka Bácsi, Andi, Ildi, Dombi Feri bácsi, Tádé, Terike. Még most is megtaláljuk egymást azokkal, akikkel annak idején együttvoltunk. Sok nevet sorolhatnék még, akik ma már talán kisodrótak a Bokorból, de van egy élő kapcsolat közöttünk. Mindannyian virágoztatják ma is életük virágát. Csak egyet említek: S. András versei és rajzai hány embernek adnak táplálékot és vigaszt. Gyurka bácsival való találkozásom, a lelki gyakorlatai is akkorra datálódnak. Nagyon megérintett. Csilingelős hangúnak nevezett, mert minden megszólalásom olyan mély benyomásból, átélésből született, hogy meghallatszott a hangom elszorulásán. Azután jött Feri. Mindennek és mindenkinek ellenére mellette döntöttem. Feri a Domiban úgy igyekezett a kedvemben járni, hogy sok-sok szenesvödört hordott föl az idős néniknek. Átkerültünk Lacitól Terike csoportjába. Itt már csupa sokgyermekes felnőttel voltunk egy közösségben. Talán hosszú lenne ez az emlékezés. Inkább azt mondanám, hogy mindig volt egy felvevő közösségem és egy leadó közösségem – a Bokor alapelveknek megfelelően. Ezt becsülettel betartottam egész Bokor-ténykedésem alatt. A mai napig a közösség tagjának vallom magamat. Soha nem okozott problémát kifejtetni bárkinek, ha kíváncsi volt rá mit miért teszek, miért olyan az életgyakorlatom, amilyen. Még itt is, a munkahelyemen, ha megkérdezik, honnan van mindenre annyi erőm, energiám, akkor megmondom, hogy évtizedek közösségi munkájának az eredménye ez (egyedül nem megy). Ma az életreformosok a leadó közösségem. Gyuriék a felvevő közösségem, amely Terike távoztával átalakult, nincs állandó vezetője, alkalomról alkalomra körben forog a szóvivő szerep.

A „Pótkávé” is egy olyan lehetőség volt számomra, ahol Gyurka bácsi mellett lehettem, hallgathattam, jó volt vele lenni. Csak lenni. És játszani – nem a bridszre gondolok. A gondolat, a figyelem játékát. A pillanatnyi légkör és lehetőség kínálta megnyilvánulások játékát. Egymást segíteni, hogy valami más megnyilvánulhasson. Nagyon jó volt. Bárhová is jutottunk el, bárhová hívtam Őt, mindig ugyanolyan éles eszű, nyitott figyelmű volt és természetes, minden megjátszástól mentes. A „Pótkávé” Gyurka bácsi távozta után is fontos számomra.

És most, mindez a múlt, mit jelent a mai életedben?

Igen. Ez az egész valahogy mára kiterjedt, ahogy elmondtam. A leadó közösség magját azok képezik, akikkel régóta együtt dolgozom: Feri, Éva, Mihályi Kati, Jolika, Gabi, Zsuzsa. Oda jöhetnek mások is, mert hozzuk őket, hívják őket, barátok, régi és új kollegák, értelmiségiek, de bárki, akit hozunk. Ez egy nyitott közösség. Őket a Bokor nagytáborba is szívesen jöttek. Kezdetben a tanyának is varázsos ereje volt a közösségre, mert ott a Galgába lógatva a lábunkat tudtunk ismerkedni, terveket szőni, amíg a gyerekek a kis kádjaikban pancsoltak a természet lágy ölén. Ma is létezik még ez a közösség, bár F. Jancsi kisodrót. Képzeld el ezek a régi barátok: M. Kati, Ko. Éva, F. Joli, L. Zsuzsa, P. Gabi, stb. segítenek most nekem itt az iskolában a Holisztikus Akadémiát szervezni és fenntartani. Ők a mag, ami a most körülöttünk lévőket, vonzásukkal összetartják – képzeld el! Most ők segítenek engem abban a játékban, amit annak idején Gyurka bácsival játszottunk. Tudod, van itt valami láthatatlan hálózat e mögött a sokszor alig látható mögött, ami a Bokor. Hány Bokor-gyerek keres meg valamivel – persze szülői inspirálásra, hiszen van hová küldeni a gyereket -, nem azért mert tudok valamit, hanem a beszélgetésért magáért, hiszen van ennek egy hatása, ami

nem a szavakban és még csak nem is a gesztusokban van. Csodálatos ez a hálózat. Egymást segítjük – de nem is mi, hanem talán az a bizonyos tengely, ami mintha közös lenne. Ha én felvállalok valakit, akkor látom, hogy a kollegáim is felvállalják – és akkor is, ha nincs fejkvóta, csak munka, de önként és természetesen – az emberi természetnek megfelelően. És akkor ebben a milióban kibomlik a virág. Jó tudni, hogy működik ez az egyre szélesedő – intézmény és szabályzat nélküli - hálózat. És ez nemcsak egy lakáslehetőség egy idegen városban, nemcsak összeköttetés egy intézménnyel, nemcsak álláslehetőség, hanem ennél sokkal több. Nem is értem azt, amikor valaki megkérdőjelezi, hogy e nélkül lehet-e élni. Lehet, de minek? Magával szűr ki az, aki nem él ezzel a csodálatos lehetőséggel.

Van azonban itt is, mint mindenütt egy kisiklási lehetőség, ha nem vesszük észre, hogy nem mi csináltuk ezt, hanem mi is kapjuk. Ahogy mindent kapunk. Mindig ott van az, aki magáénak tulajdonítja az eredményeket. Ahogy az „én”, úgy a „mi” is bezárhat. Hiszen milyen jól is mennek a dolgok, már együtt vagyunk huszonöt éve – mondjuk, és észre sem vesszük, hogy lassan „eltemetjük egymást”, ahogy Gyurka bácsi mondogatta a vége felé. Mi hiányzik? Valami hiányzik! Ami nálad, itt terjed és él, és burjánzik, és hat, az máshol megfásulhat, megkeményedhet és elhalhat anélkül, hogy kicsírázna és fejlődésnek indulna.

Igen. Ahogy a szülői életre, a pedagógusi életre is éberem oda kell figyelni, ugyanúgy a közösségi életre, a csoport életére is éberem oda kell figyelni. Nem erőlködve, hanem hagyni hatni azt, aki működik – rajtam, rajtunk keresztül. Egy ösbizalommal, egy semmitől sem féléssel. Nincs kitől és nincs mitől féltennem az életemet. És akkor már az sincs, hogy ezt a fizetésemért teszem, ezt meg önként a közösségért, a városért, a hazáért, a népért. Nincs kétféle. Nincs két ember, csak egy. Csak egy közvetítő, egy csatorna van.

De szép is lenne! Tudod, nálam a „farkas” mindig előretolakszik, és nagyon ébernek kell lennem, hogy egyszer-egyszer megelőzzem, mert igen gyors, éles-eszű, rendkívül alkalmazkodó, erős és szívós, mindig azt akarja, hogy igaza legyen.

Nagyon sokat kellett nekem is dolgoznom ezen. De a legközvetlenebb kör látja a valóságot és visszajelzi a metakommunikáción át. Észre-szívra lehet venni, ha valakinek van szeme, füle hozzá. Sokat-sokat kell dogozni ezen. Legjobban a hagymahéj bontogatása segít – amiről beszéltem. A maszkok, szerepek, álarcok lebontogatása. Például a megfelelési kényszer is ilyen, amikor egy szülő az iskolában igaztalanul kiabál velem, nem engedhetek annak, amit az érzelmeim diktálnak... Figyelve befelé vissza lehet menni abba a csöndbe, ahol lassan lehullnak ezek a héjak és nincs más ott csak Ő és én. És akkor már nem mondhatom azt, hogy ő a hibás, a világ a hibás, a környezetem a hibás. Nevetségessé válik a kifelé mutogatás. Ott már nem csaphatom be magamat és a világ sem csaphat be. Már az sem csaphat be, aki olyan jól tudja mondani a magáét.

Dehogynem!

Igen. Nem sokszor van ez, de amikor van, akkor... akkor meg lehet ismerni, mert már ismerős az "íze".

Igen. Mindig ez a kérdés: most, itt, a nyugalomban itt van, de ha lementem a „hegyről”, akkor hogyan térhet vissza, hogy ne mossa el a hétköznapi élet folyama, a tennivalók, amik egymásnak adják a kilincset. Hogyan jelenhet meg ott is – ha csak pillanatokra is, de valóságosan. Jelenlét. Így nevezzük és milyen kifejező is a szó, megint. A jelenben létezni. Hogy lehet be- vagy visszacsempészni ravaszul, ügyesen a hétköznapi percekbe. Mert lehet.

Igen. A jelenben lenni – jelen lenni. Ez egy csoda. De elveszik, és újra kell dolgozni rajta, hogy megjelenhessen. Csak a figyelem, egy éber figyelem képes látni, hogy már megint nincs ott. Csak a szokások alapján működő automata van – amire persze nagy szükség van a dolgok kivitelezésében. Oda kell szentelnem magamat – ezt a bizonyos magot -, ha rövid időre is annak, ami éppen van. Mondani persze most, itt könnyű, de megtenni... Megfigyeltem már magamon is, hogy az ember mindig ugyanazt mondja, ahogy Gyurka bácsi is így volt ezzel. De a helyzetnek, a körülményeknek megfelelően, a különböző kis

köreinkben mindig más színben, más fokon, más oldalról világít rá ugyanarra. Valójában én is így élem meg ezt. Az a lényeg, hogy jelen legyünk. Legyen az a fogyatékos kisgyerek, az okos nagy gyerek, a takarítónő, egy kolléga, legyen ez egy idegen a piacon, egy szülő, vagy otthon a gyerekek, vagy a csoportban a testvér. „Ne kívánd másnak azt, amit magadnak nem szeretnél”. Minden teremtett lény számára legyünk jelen, amikor találkozunk vele. Nekem teljesen mindegy, hogy a helyzet a munkahelyemen van vagy otthon. Itt benn is ugyanazt próbálom, ugyanazt a jelenlétet megteremteni, mint otthon. Ha próbálom – és talán néha egy kicsit megy már -, akkor látszik, hogy valahogy egybeszeretődnek ezek a körök, amelyek képeződnek a mag körül. Úgy érzem, hogy ezek nemcsak közvetlenül kapcsolódó körök, hanem távolabbiak is, mindazok, akikkel közös a nevező. Hiszen gondolj bele, amikor egy kör működik, akkor az újonnan kapcsolódókat már nem is valamilyen egyéni törődés vonzza, hanem az összhatás, egy atmoszféra az, ami őket beöleli. És akkor megállnak, például egy új dolgozó, egy fiatal gyakornok, és azt mondják: hová kerültem? Ez egy munkahely? Hiszen olyan ez, mintha megérkeztem volna oda, ahová mindig is vágytam. Hiszen itt mindenki segítőkész. Itt nem ordítanak a gyerekekkel! Idővel rájön, hogy van egy közös nevező közöttünk, ami létrehoz egy atmoszférát, ami hat. Nem az ellentéteket, a különbségeket keressük, hanem azonnal a közöset, a közös nevezőt keressük, amin keresztül a kapcsolat működik. És így van ez a reánk bízott gyerekekkel is, akik nem könnyű, nem egyszerű gyermekek. A megtalált közös alapból kiindulva azután felépül valami, ami túlhalad bennünket is, vagy inkább létrejön az, ami mindig is ott volt, de nem volt vele kapcsolat. A magon keresztül a tengely forgása, ha egység, kapcsolat van vele, az egészet együtt működteti – a mandala nyelvén szólva.

Ha viszont a mandala csak egy forma, és belül üres, akkor semmi. Talán ez egy fokmérője is egy csoport, egy közösség minőségének. Van-e kapcsolat a tengellyel, van-e erős mag, nyitott-e a külső kapcsolatokra, az életre, mekkora az atmoszférája, a hatása az egésznek, és ami fontos még, van-e lehetőség rajta keresztül új mag születésére?

Igen. Rajtunk keresztül tud ez az egész csak működni, de magától nem jön létre. Dolgozni kell, nagyon sokat kell dolgozni a héjak bontogatásán, hogy a tengely, a közös nevező hatni tudjon. Azok lettek a korábbi embereimből a továbbvivők, akikbe a legtöbb energiát fektettem. Sorolni tudnám őket, de talán ők ezt már el is felejtették. De ez nem számít. Továbbvitték. Ez a lényeg. Hol szétváltunk, hol egyesültünk, ahogy a körülmények kívánták, amikor például egy hitoktatói csoport létszáma meghaladta a „magerőt”. És hol? Hát a panelban. Ott, ahol lehetett. És az újpalotai kiserdőbe mentünk az élő fenyőfát feldíszíteni a sok kis poronttyal. Egyik teát főzött, a másik az ajándékkészítést irányította, a harmadik felügyelt. És láttam, hogy ugyanúgy továbbment ez a folyamat miután elváltunk.

Már felvettem a kabátomat, amikor halkán kopogtak az ajtón. Vékony kisfiú lépett be. Igazgató néni – kezdte a monóját – engedd meg, hogy elbúcsúzzak tőled, mielőtt hazamennék. Ezzel odalépett Márthoz átölelte, majd megfordult és ment. Tudod – mondta Márta –, amikor a mamája behozta, mint problémás gyereket nagyon összelekedtünk. Azóta nem megy úgy haza, hogy ne jönné be elbúcsúzni. Múltkor értekezlet volt és az ajtót zárva találta. Lenn toporgott a portán, hogy ő most akkor nem tud hazamenni, mert el kell búcsúznia tőlem. Egy idő után a portás megszánta és beküldte – no, jól van, menj be, öleld át az igazgatónőt és menj haza. Így is tett. Autizmussal élő első kisfiú Ő, akinek az ölelés lett az egyik „kényszere”.

A beszélgetést lejegyezte egy diktafon.

Szerkesztette: Farkas István és Faragóné Bircsák Márta

Interjú a Hídépítővel

„Mester, melyik a legfőbb parancs a Törvényben?” Jézus így felelt: „Szeresd Uradat Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez a legfőbb: az első parancs. A második hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat. E két parancsolaton függ az egész törvény és a próféták.

Mt. 22, 36-40

Húsvét előtt hirtelen bejött a meleg. A fiatal lányok ezt előbb megéreztek, mint az idősebbek. Ez utóbbiak óvatosabbak. Már sokat tapasztaltak. Tudják, hogy bármikor jöhet egy hideg áramlat és fagy. Mint a bokrok és a fák. Az orgona teljes virágban, míg a gyertyán épp’ csak bimbózik. A Keletinél találkoztunk. Éppen beért a délután négyórás Püspökladányi személy. Az emberek tódultak ki a főbejáraton. Mindenki sietett valahová, a dolgára. A bolíviaiak nem. Ők ott dolgoztak a téren. Zenéltek és mosolyogtak. Hogy kerültek ide – kérdeztem magamban? Aztán beültünk a Park-szálló halljába. Csend, halk zene. Ami kint zárva volt, itt megnyílhatott – egy időre.

- Igen. A Bokor. A gyökerek. Gyermekkorom nagy részét, 14-15. éves koromig meghatározta. Apámon, édesanyámon és nagybátyámon, Laci bácsin keresztül véremmé vált mindaz az érték, amit ez a szó és a mögötte lévő életgyakorlat jelent. Ez a családból jön, de nem egy hagyománytisztelet. Ez egy jó életvitel tisztelete. Fontos részének nevezhetném. Jó, mert aktív, emberközpontú, hibákat is felvállaló, nem szenteskedő, őszinte és elsősorban élhető életvitel. És ezzel együtt minden, ami hozzá tartozott: a 15 évvel korábbi, Bokorbéli fiatalok és idősebbek – csak így hirtelen, akik eszembe jutnak: Kaszap Gábor, Márczi testvérek, Simonyi Gyusza és Kaci, a csoportok és a Bokor gyerektábor és még sok más élmény, ami akkor fontosnak látszott életemben.
- Visszatekintve a múltra, ma semmilyen módon már nem tartom magamat a Bokorhoz tartozónak. Nem járok el a közösség rendezvényeire és nincsenek Bokor alapú csoportjaim sem. Ugyanakkor a gyökerek, a gondolkozásmód megmaradt. Ma is ezekhez tartom magamat.
- A Bokorban és a családomban tanult vallásosság és istenhit számomra egy sokkal személyesebb, mindennapjaimban megnyilvánuló formát kapott. Nem egy ideológiához kötődik. Vagyis talán egyetlen tétel, parancs határozza meg: Szeresd felebarátodat! Néha van imaéletem is, de erre mindig, mint olyasmire gondolok, ami lehetne sokkal jobb, sokkal közvetlenebb is.
- Hivatásom választását is ez a parancs határozta meg. Kulturális antropológiát tanultam, és már tanítok is az ELTÉ-n. Mai életem számára minden lényeges mozzanatot ez hat át, ez határoz meg. Szó szerint mindent. Feleségem is antropológus, munkám a palesztin keresztények élete körül forog, gondolkozásomat ennek a szakmának a gondolkozásformája határozza meg és remélem, hogy megnyilvánulásaim is ezt közvetítik. Ez a gondolkozásforma a jelenből indul ki. Nem régi kövületeket, emlékeket, tanításokat, szokásokat, táncokat és énekeket vizsgál, persze azok is fontosak, hanem a jelen körülmények között, a jelenlegi kultúra mindennapjainak emberi és közösségi kapcsolatairól gondolkodik. Felismeri, hogy a

kultúrák nem jók vagy rosszak, nem fejlettek vagy elmaradottak, hanem egyenrangúak, de különbözők egy változó normarendszeren belül. Nem összemérhetők, mégis valahol az alapjuk közös. Semmiképpen sem ellentétesek, egymással rivalizálóak, ahogy ezt a média és sok mai gondolkodó közvetíti. Ez a gondolkozásforma kulturális másság elfogadását és megértését, de nem ellentétet közvetít. Megismer egy kultúrát és az azzal kapcsolatos sztereotípiákat, előítéleteket lerombolni, átvilágítani szándékozva közvetíti annak értékeit egy másik kultúra számára.

- Módszere, hogy a kutató kikapcsolja a saját személyiségét, amennyire csak tudja, hogy megérthesse, megérezze, átélje egy másik kultúra képviselőinek gondolkozásmódját, életét, hagyományait. Teszi ezt azért, hogy mindazt, ami elválasztja őt magát és a saját kultúráját ettől a kultúrától, azt lehetőleg átvilágítsa, és ha lehet, érthetővé tegye mások számára is. Nem tehet mást. Hogy beilleszkedjen, hogy pártatlanul vizsgálni tudja, benne kell élnie – egy közös megértés és kapcsolat érdekében meg kell próbálnia úgy gondolkodni, élni, cselekedni, mint azok, akiket vizsgál. Kicsit bele kell halnia a saját személyiségébe ebbe a munkába, hogy létrejöjjön egy más látás, egy más értés és más érzés. Tudományosan ez persze nincs így. Sokan természettudományosan személytelennek szeretnék látni a kulturális antropológiát, míg mások megjelenítik saját maguk és a vizsgált közösség viszonyát. Vannak, akik nem írnak a kutatás ezen aspektusáról, de vannak, akik szövegeikben is reflektálnak önmagukra. Ezért aztán ez a szakma sok helyen nem is elismert, mint a nagy tudomány része. Mindenki próbálkozik saját tudományának legitimizálásával. Például a szociológusoknak, ami egy rokon szakma ez már sikerült, mivel ők kvalitatív eszközök használatával könnyebben elhelyezhetők a természettudományok holdudvarában. Kérdés, hogy mi az ára. A munkámban inkább a kvalitatív módszerek, a mikrokatatások és a „mélyfúrások” a lényegesebbek. Inkább, mint a statisztika, az eredmények sora. Szinte az előbbi hozzáállás alapelvének mondanám: „Tedd magad zárójelbe!” Úgy érzem, hogy ez a mondat Jézus szájából is elhangozhatott volna. Talán el is hangzott, csak nem ebben a formában. Szóval jézusinak gondolom ezt a szemléletet. Tanáraim, kollegáim, akik a legkülönbözőbb vallás és világnézet képviselői, ebben közösen gondolkoznak. Ebből következik, hogy ezen a területen elmondható, hogy minden igaz. Hiszen, mint mondtam, a kultúrák nem ellentétesek, hanem mások, nem egymást kizárók, hanem illeszkedők. Különböznek, de az emberi lények a hétköznap szintjén hasonlóak. Van a kultúrák között átjárás: ez maga az emberi lény. Így aztán elmondhatom, hogy a saját családom, a barátaim és a kollegáim, tehát életem nagy része ekörül forog. Tudod, ez egy bizonyos szempontból lázadó, nem elfogadott nézet és ez nekem imponál. Ebben nőtem fel, ahogy a gyökereknél már említettem. A Bisztrai név sok helyen kötelez – legalábbis szüleim, nagyszüleim, nagybátyám példája ebbe az irányba mutat. Lázadónak lenni nehéz kenyér, de energizáló. Élettel tölt el.
- Ugyanakkor elmondhatom, hogy az emberi kapcsolatok vizsgálatában nem a közös a fő területem, hanem az ellentét. Ellentétekkel foglalkozom. A konfliktusokat vizsgálom. Az okokat. Miért nincs megértés, empátia, együttérzés? Célom: megmagyarázni, megmutatni, hogy nem fekete-fehér a világ, hanem színes. Az élet hihetetlenül helyzetfüggő, mégis állandóan a pozitív és negatív sarkok körül forgunk, a jó és a rossz körül. A sztereotípiák a fő ellenségeim. A nagybetűs állítások ellen küzdök. Általánosításra persze szükség van az életben való eligazodáshoz. Ebben tudom elrendezve látni a világot magam körül, de fix skatulyákra nincs szükség. Pedig

minden megnyilvánulásunkat ezek határozzák meg és a média is ezeket közvetíti, gyorsan, nagy hatékonysággal, ahogy a vírus terjed, csak még gyorsabban. A pillanatnyi helyzetben pedig csak a figyelem, a beleélés, a belátás a mérce. Olyan ez, mint a vallási lelkiismeret. Talán nem is olyan, talán ez az.

- Nehéz helyzetekbe kerülök sokszor, mert ennek a munkának köszönhetően a hétköznapjaimban, a baráti körben, a családban, a kollegáim között szeretem magamat az adott állítás ellenkező oldalára helyezni. Érzékeny vagyok a csőlátásra. Ez nem mindig jó, főleg ha átgondolás, beleérzés nélkül meg is nyilvánul valamilyen kifejezésben. A szakmában az „ortodox” vonalat képviselem. Vannak a post-modernek, akik zene-, tánc-, színház antropológiával foglalkoznak, illetve a megértést más módszerek segítségével képzelik el. Ez kicsit távol áll tőlem, bár érzem a jogosságát. Elsősorban előadok és írok. Most készültem el az első könyvem kéziratával, melyben a palesztin kutatásom eredményeit foglalom össze. Remélem meg fog jelenni.
- Érzem, hogy mennyit kaptam már az élettől, a környezetemtől. Jól érezhetem magamat és ez alap ahhoz, hogy azt tegyem, amit jónak gondolok önmagam és mások számára is. Hihetetlen sokat kapok a feleségemtől, testvéreimtől, barátaimtól, unokahúgaimtól. Ugyanakkor ott van az a sok fura dolog is körülöttem folyamatosan: a betegségek, halál, az élet közhelyes nehézségei, a karrierépítés, az hogy az időmet sokszor nem én birtoklom. Megpróbálok pozitívan hozzáállni.
- Palesztinában megalapítottuk az első és eddig egyetlen rögbi-csapatot. Már 2007 óta létezőnk. A semmiből szerveztük meg, vagyis a fiatal srácok csinálták mindent és az adományozók adták a hozzávalót. Aztán az első meccs Cipruson. Mindig emlékezni fogok rá. A szemekre! Hogy egy izraeli betonfal mellett élő, napi fenyegetettségben élő, egyszerű, kisvárosi gyerek megszervez valami közöset, megtanul rögbizni, elutazik külföldre, hatalmas ruhát kap a meccsen a ciprusi és angol srácoktól, majd együtt sörözik velük... , hát képzelheted! Nem az eredmény! A megélés! Amikor elkezdtek szervezni a meccset a neten és felvettük a kapcsolatot a ciprusiakkal – ahogy az angol soförgyerekek elmondta utazás közben –, azok nem tudták mire vélni a dolgot: palesztinok, meg rögbi?? Hogy kerül a csizma az asztalra? És akkor ezek most terroristák? Tartottak tőle, mert maga játék is kő kemény, meg az előítéletek is kő kemények. Aztán meglátták kik ezek: emberek, olyan srácok, mint ők maguk is. És ezt, ez az egyszerű angol asztalos-gyerek mondta. Mindannyian megélték az eredményt, ami alapvetően nem a gólokban nyilvánult meg. Valami létrejött, amit korábban megakadályozott valami. Egy kapcsolat jött létre. Ez hiányzik ma leginkább a világban. A kapcsolat. És ez nem egy internet kapcsolat volt, hanem egy személyesen megélt kapcsolat, ami már a sajátja.
- Azt gondolom, hogy alapvető célom a jó, az emberhez méltó kapcsolatok elősegítése: a megértés, az együttérzés, a barátság, testvéri érzés, személyesség, segítő szándék kialakítása az emberek a kultúrák között. Ezek visszajelzésén át érzem, hogy hogyan végzem a dolgom. Jönnek-e hozzám a gyerekek, amikor valami egyénit és közöset szervezünk együtt? Lehet-e hozzám fordulni nehéz helyzetekben? Tudok-e tenni valamit az előítéletek, a negatív érzés és gondolkodás ellen?
- Tudod, van ennek a munkának egy önreflektívnek nevezett iránya is. Meglátni a másik és az énem viszonyát. Meglátni a dominenciára törekvést, az okosat, a felnőttet a

gyerekek között, felfedezni a saját gyengeségeket. És hát a szerepek... Beid Jala-ban az első hét és az utolsó is az üdvözlésekkel telt. Amíg valakit befogadnak – amennyire hagyja -, majd a távozás előtt az elszakadás nehézsége. Emlékszem, egy taxisra, akit már jól megismertem, hiszen kicsi városkáról volt szó, mikor azt mondtam neki egy nap: lassan indulok. Azt válaszolta: meddig maradsz ott? És akkor szinte úgy érzi magát az ember, hogy be lettem fogadva. Ezt kell meglátni, ezt a kis önteltet, elégedettet. Ott van mindig és el sem lehet kergetni, hiszen igen erős. Látni kell és figyelni rá, lehetőleg előre lenne jó nyakoncsípni, de csak utólag sikerül, ha sikerül. Az önirónia kulcs. A kialakuló „jó fej vagyok” érzést elkapni. Nem bántani, csak rajta tartani a szemet. És tudod mi a furcsa? Otthon, a családban a legerősebb. Azokkal szemben, akiket legjobban szeretek. Hihetetlen. Velük vagyok – inkább nem én, hanem ő – a legtüremlentlenebb. És a lelkiismeret-furdalás keltéséről már nem is akarok beszélni, mert...

- Minden relatív és megkérdőjelezhető. Ezt ma sajátomnak érzem. És mégis...

A beszélgetés itt megszakadt. Menni kellett tovább. Valahol majd folytatódik, valakivel, valamikor. Ahogy elmenőben néztem a fiatal barátom magas alakját, mintha nem is egyedül lett volna. Sokan voltak körülötte, mellette és felette is. Előtte és utána is. Mintha egy lánc szemeként belekapcsolódott volna egy láthatatlan, hosszú, végeláthatatlan folyamatba.

SZEREPEKET JÁTSZUNK

„...a mi célunk az volt, hogy közös munka során ráébredjünk: külön-külön mindenki csupán egy csonka kirakós játék darabja, amiben minden egyes furcsa alakú darabnak életfontosságú szerepe lehet. Minden darabnak más girbegurba alakzathoz kell illeszkednie, hogy a végén jelentéssel bíró képet kapjunk.”

Peter Brook: Időfonalak

Nem találkoztunk még. Az Örs vezér téren a csömöri HÉV végállomásánál beszéltek meg a találkozást. Bár már tíz perce megérkeztem, a körülmények miatt mégis sikerült egy percet késnem. Öten-hatan álldogáltak, várakoztak a pálya végénél, az ütközőknél. Fel sem merült bennem, hogy nem fogom megismerni, bár semmit sem tudtam róla. Ott volt. Nézelődött, majd ránézett az órára és elővette a mobilját. Ott álltam három lépésre előtte. Telefonált. Nem vettem fel – hiszen engem hívott, hogy ott van és nyugodtan vár rám –, mert a telefonom otthon maradt. Felnézett és bizonytalanul elmosolyodott. István – kérdezte? Éva – kérdeztem vissza? Aztán a hideg szél ellenére leültünk a parkban. Az egész város ott dübörgött körülöttünk, de nem volt jelentősége. Volt ott egy madár is. Peckesen sétálgatott hosszú fekete farkával. Ez is kétlábú – mondtam -, de valahogy könnyebben mozog a levegőben. Beszélni akartunk valamiről, amit mindketten fontosnak gondolunk.

Nem ismerjük egymást, így egy kicsit messzebről kell indítanom - kezdte. 18 évesen egyházi iskolában érettségiztem, a Svetits-ben, Debrecenben. A családban is komoly vallásos nevelést kaptam. Apám tanár volt és u.n. vasárnapi keresztény. Akkor még nem értettem ezt a fogalmat, mert hiszen mindenki ilyen volt körülöttem. Egyszerűen katolikusok voltak. Egy tanárembernek akkoriban ez sem volt könnyű. Mégis. Valahogy feltűnt, hogy a hétköznapi és a vasárnap meglehetősen különböznek egymástól. Miért nincs sok közülük egymáshoz? Ez volt az induló kérdésem. És akkor egy pillanatra a jelen: 5 gyerekünk van, három fiú két leány, és még mind otthon vannak. Nem unatkozom. Még mindig nem. És kis kert, és ...

1980-ban találkoztam Várnai Lacival. Majd Dombi Zsuzsival és Jánossal. Akkor indult el valami egészen más az életemben. Kemény, éjszakába nyúló beszélgetések, viták a KIO alapján a csoportban és otthon a szülőkkel. Ez egy hősies korszak volt. Kemény következetesség Dombiék részéről és olyan harcos értelmezési viták, amik aztán ellenállást váltottak ki bennem. Nem érttem a szeretetparancs és a már-már szinte viták a vita kedvéért összhangját. A szavankénti elemzés módszeréről is ellentmondásosan vélekedtünk, de azért csináltuk szorgalmasan. Ez az alaposság nekem sokat segített a bibliai történetek mostani színpadra „élesztésénél”.

Aztán Pestre kerültem és mintegy ellenhatásként növérem által a Katona Pista vezette karizmatikusok közé keveredtem. Ez a ló másik oldala volt számomra. Itt az ájtatosság volt az, ami ellenállást váltott ki bennem. De nem szeretném lebecsülni, amit ők adni tudtak, és amit képviselnek. Van, akit ez lendít előre, így tud dolgozni, így kerül kapcsolatba a saját „nagy Én”-jével (Barcza Barnát idézve). Nekem ez a kirándulás arra volt jó, hogy lássam, én nem így építkezem, muszáj a fejem felől megközelíteni a dolgokat, hogy elérjenek a lelkemig és beépüljenek. Nem minősítem, hiszen ugyanarra vagyunk hívva, nagy alázattal csak azt mondom, hálás vagyok, hogy itt is szerezhettem tapasztalatot. Ezzel ráébredhettem, hogy milyen úton keresgéljek tovább, hogy vagyok képes fejlődni. Nem mondhatom meg, hogy másnak mi a jó, vagy mi a következő lépés, Isten is hagy minket mindenféle utakon bókászni, megvárja a jó pillanatot, és akkor ragad galléron. Ha egy kicsit is bölcsőbb lettem, az abból áll, hogy mindenféle utakat és utasokat tisztellek, és hálás vagyok, ha közreműködhetek – ezzel a képpel élve – más utasok segítségével. Így működik a „kirakós játék”.

— Így aztán vagy 25 évvel ezelőtt visszatértem a Bokorba, pontosan Halásztelken Ferencziék közössége fogadott be. A csoport magja azóta is együtt van, csak ez idő szerint Káposztásmegyeren találkozunk Erdélyi Klárinál. Nálunk az a szokás, hogy két évente „vezetőt váltunk”, azaz bizalmat szavazunk valakinek, hogy más is érezze a vezetés felelősségét és nehézségeit, és talán egyfajta naprakész felkészültséget szerezzen. Talán mi ketten egy ágban is vagyunk, nem gondolod? Persze ez csak a fővonal, hogy az alapokat, az alapjaimat tisztázzuk. Ide tartozik talán, amit mindenképpen meg akarok említeni a sok lelki gyakorlat Bulkai Margittal, Barcza Barnával, Kovács Lacival, Gromon Bandival, Király Nácival. Ez nagyon sokat jelentett a csoportnak, mert egyenként mind más-más látást

közvetítettek, azt, amiben nagyon jók voltak, bennünk pedig éppen hiány és így nagy befogadó készség volt rájuk.

- Életem egy meghatározó élménye volt egy bibliodráma csoportban való részvétel, amire – jó érzéssel – egy közösségbeli testvérem vett rá, s ami sikeresen átsegített egy érzelmi holtpontra. Nincs megírva, ha a szűk ösvényt választjuk is, nem lesznek rajta akadályok, vagy keresztbe dőlt fák. De eszközt is kapunk, amivel győzhetjük, vagy legalább átmászhatunk rajta... És ha annyi erőnk sincs, hogy felemeljük a fejünket és észrevegyük az eszközt, akkor van ember, aki odaráncigál bennünket és ráirányítja a szemünket. Na, ezért fantasztikus a mi közösségünk! – ez nem a reklám helye, csak neked mondom. A bibliodráma az ember egész kreativitására, testi-lelki-szellemi képességeire (gesztus, mimika, hang, mozgás, képzelőerő, játékoság, érzelem-értelem...) épít, ezeket egyre jobban kibontakoztatva közelíti a Biblia teljes emberi valónkat megszólító képeihez, szimbólumaihoz, jeleneteihez, eseményeihez. A bibliodráma csoport tagjai nemcsak az elvi meggyőződés, hanem a gyakorlati átélés szintjén is részesévé válnak a Biblia képeinek, szimbólumainak, eseményeinek.

— A dráma a múlthoz nem csupán az élet értelmét, célját, a szenvedést, a halált, az önfeláldozó szeretetet és az ez ellen feszülő erők titkait fessegető, ezeket átélő és megmutató **passió- és misztériumjátékok** révén kapcsolódik, hanem még inkább az Isten és ember közös történetének az Isten emberkereső és az ember istenkereső drámájának bemutatásán keresztül., de itt a bibliai történetek a dráma alapja. A „szereplők” átvesszik az eredeti történet szereplőinek helyzetét és minimális külső eszközökkel igyekeznek átélni és bemutatni a történet mély jelentését. Mi az értelme? A bibliodráma csoport úgy működik, hogy a csoport minden tagja szerepet választ a kijelölt bibliai történetben - kivétel a vezető. A bibliai alak bőrébe bújva a szavakon túl megértheti, átélheti a szereplők tetteinek mozgatórugóit, belső indítékait, lelki mozgását és a saját életének rezdüléseit is ezen keresztül. Felfedezheti mi a közös emberi a történet bemutatása helyzetén keresztül. Mit mozdít meg bennem? Mitől rokon vagy éppen ellentétes az érzés, amit kelt bennem? Honnan jön? Tudod olyan ez, mint a Bokor csoporttalálkozó a körbeimádkozás egy evangéliumi részlet alapján. A bibliai rész dramatikus eljátszása után itt is körben ülünk, ebből merít a kör. A fej és a szív is rögzíti a történéseket. A többlet talán annyi a dramatikus eljátszásban, hogy itt a szokásoson kívül lehetségesek, sőt ajánlottak szándékos, éppen a szokásostól eltérő gesztusok, hangok, esetleg színek, öltözékek használata éppen a jobb megközelítés és átélés érdekében. Nemcsak fejmunka folyik. Az előadás után körben, sorban visszajelzés: mit jelentett számomra a látott, a hallott, az átélt és mi a véleményem a látottakról, hallottakról.

— Tudod, évek óta töröm a fejemet, hogyan lehetne bevinni a formát a Bokor csoportmunkájába. Biztosan tudom, hogy igen jelentős lenne a hatása nemcsak a csoport belső összetartására, hanem az Evangéliumok KIO alapú mélyebb átélése miatt is. Most, hétvégén volt az első kísérletünk. Bibliodráma alapokon 2000-ben létrehoztunk egy úgynevezett playback színházat (Meglepetés színház), amelynek társulatát hívta meg Melindáék közössége Pécsre. Az előadás nyitott volt, tehát rajtuk kívül bárki érdeklődő részt vehetett (az általuk szervezett Melius-esték keretein belül hirdették meg). Mivel a színház eleme az interaktivitás – a közönség bevonása: történetválasztás, szereplők kiválasztása, visszajelzés lehetőségén keresztül – ezért úgy véltem, meg tudtuk mutatni, hogy szolgálhatja a bibliai történetek dramatikus megelevenítése a befogadást, mit tud hozzátenni ahhoz, amit a Bokor egyébként nagyon jól csinál. Az a tapasztalatom, hogy az így „eljátszott” részlet, történet sokkal mélyebben bevésődik, mintha csak véleményeket cserélünk vele kapcsolatban. Mintha maradna valamiféle „íz” utána, amire később is emlékezni lehet. Ott marad benn. Nem törlődik más tapasztalatok alapján, mint ahogy általában történik. Maga a Bokor-alapú csoportmunka is ilyen, de kisebb a veszélye a sablonossá válásnak. Valódi él-mény lehet, egy élő valami, ami, ha tovább táplálják életben marad. Egy kapott szerep egy mélységet nyit meg bennem és ebben a mélységben valami jobban benyomódik, mélyebb benyomás lesz. A Bokor sok szabad lehetőséget megnyitott a lelki élet számára, de a csoportmunkában valójában csak az elmével dolgozik. Az életben viszont nemcsak az észre van szükség. Ott minden gesztus, mosoly, elkomorodás, hangsúly, kézmozdulat jelentőséggel bír. A csoporttalálkozó egy védett környezet, ahol éppen azért kell a mélyére menni a dolgoknak, mert kinn nem lehet. Mélye viszont nemcsak az észnek van, sőt. Egy mozdulat, egy arcrezdülés, egy hanghatás sokkal kifejezőbb lehet, mint egy át nem élt fogalom vagy szó. Mindenre együtt van szükség, egymással összhangban és ezt lehet egy csoportmunkában gyakorolni. A saját Bokor csoportunkban persze időnként kísérleteztem már a módszerrel. Szerencsére lélekben fiatalok vagyunk, ha korban már nem is. Ha az alap, a KIO megmarad, nem látom be miért ne lehetne

kísérletezni a módszer hatékonyságával. Emlékszem mit jelentet nekem ez a módszer, a bibliodráma, amikor életem egyik mélypontján találkoztam vele. Egyszerűen kirángatott belőle. Igen. Az talán probléma, hogy a módszer végül is egy szakma, amit iskolában, jó pénzért tanítanak – ez utóbbi volt az akadálya, hogy megszerezsem a képesítést - és végzettséggel lehetne igazán használni. Az a tapasztalatom, hogy bizonyos korlátokkal bár, de lehetne a közösségeinkben alkalmazni a jézusi történetek dramatikus feldolgozását.

— Egy idő után, bizonyára te is megtapasztaltad, megjelenik egy igény arra, hogy amit valaki kap, azt átadja. Ugye milyen ismerős ez is. „Menjetek és hirdessétek...”. Ezzel is próbálkoztunk a férjemmel még a kezdetekben, amikor egy Bokor gyermekcsoportot vezettünk, de aztán beindult a mi „gyárunk” is és egy idő után nem maradt energiánk a sajátunkon kívül más gyerekekre. Javasoltuk nekik, hogy keressenek - a szülők segítségével – csoportot, ami megfelel az akkor már kamaszodó gyerekek igényeinek. Ez a tény. Azóta van, aki ténylegesen Bokor közösségbe tartozik, van, aki pillanatnyilag nem is keresi ezt a lehetőséget, és olyan is, aki a mai napig próbálja megtalálni a magáét. Tehát papírforma szerint nem voltunk túl sikeresek... Persze a színház ezt nem pótolja. Ott a lelkiismeret-furdalás. De beláttuk: azt kell tenni, amire képesek, alkalmasak vagyunk. A többi ügyis illúzió. Visszatérve. Kivittük az utcára a módszert. Ezzel „halásztunk” – Istennek. Talán. Aprópénzszerűen hirdetni, amit kaptunk, értünk: a tapasztalatot, amire képesek vagyunk. És minél hitelesebben. És akkor pár év tapasztalat után, és persze nővérem kérésére a karizmatikusoknál alkalmazva előjött a kérdés: a Bokorban miért nem? Tovább kell adni, amit kaptunk. Van egy jól bevált, mondhatnám ősi csoportozási forma a Bokorban. Kaptunk egy módszert, ami bevált, hiszen minden hónapban van előadás és hallgatóság. Miért nem lehet gazdagítani vele a Bokor csoportmunkáját? Nyilván lehet. A hét végén megpróbáljuk.

— És akkor valamit még az előadásokról. Teljesen amatőr – egyetlen hivatalos színésszel. Ez nem baj, hiszen az amatőr szóban benne van: szereti, amit csinál. Playback elemekkel dolgozik. A néző jelenetet kér és kijelöli még azt is, hogy a csoportból ki, a jelenet melyik szereplőjét játssza. Pár perc előkészület után – esetleg szokatlan kérés esetén a rész pontosítása: mi a számára a jelenetben a lényeges, pár díszlet, jelmez, ruhadarab – megjelenik ott és úgy a jelenet, ahogy a csoport át tudja élni és át tudja adni. Néha nagyon nehéz helyzetek adódnak, hiszen nemcsak az Új-, de az Ószövetség is a repertoár része. Na, képzelheted! Nagyon benne kell élni a világában. Ez az öregebbeknek már jól megy, de a fiatalokat segíteni kell. Itt sem tudok mást mondani: az alap ugyanaz, mint a Bokorban. Minden vallás minden szent szövege alapvetően az emberről magáról szól. Nem a körülményekről, nem a korról, nem is a kultúráról, nem az erkölcsről, bár persze mindezekről is, hiszen valakiknek szól, de alapvetően az emberben belül folyó folyamatokról, erőkről: háborúkról, megbékélésekről, küzdelmekről, úttévesztésekről, félrevezetésekről, elalvásról, felébredésekről, vagyis Isten kísérletéről. Gyönyörű ebben részt venni – és részt adni.

— És ugyanakkor az egész mögött, felett, alatt, vagyis körülötte, ott van a megtartó, a 25 éve együtt dolgozó 8 fős Bokor csoport. Az összetétel hol bővül, hol fogy, de az jellemző, hogy nem sikerül fiatalokat megtartani. Annyira egy nyelven beszélünk már és annyira értjük egymást „félszavakból” is, hogy ez és maga a Bokor hozzáállása a vallási kérdésekhez egy újnak, fiatalnak érthetetlen és riasztó. Nem járta még végig azt az utat, amit mi együtt végigjártunk. Más kell neki – gondolja – és elmegy. Nem vallásos pedig éppen a vallási alap miatt nem jön. Nem látja még azt a csöbröt, aminek először üressé, befogadóvá kell válnia, hogy megtelhessen. Nagyon fájdalmas és nehéz kérdés. Mert ha nem sikerül átadni, akkor szépen „eltemetjük egymást” – ahogy Gyurka bácsi mondta. Igen, a fiatalok szeretnek egymás között lenni. Ez nem is baj. Néha azonban lehet, sőt kell egy-egy öreget hívni, aki, ha valami megakadt, továbblöki – erőt ad, segít – a szekeret.

— Ha egyszer majd megnyílik a lehetőség, hogy kérdést tegyek fel odafenn, megkérdezem, hogy miért voltak életemben a vargabetűk? Persze lehet, hogy akkor már nem is kell kérdezni, hiszen látni fogom. De, hát nézd ezeket a gyönyörű fákat itt körülöttünk. Ezek sem nőttek egyenesen. Minden águk csupa elágazás, csupa eltérülés: a feltételek és lehetőségek kísérletei. Talán nincs is egyenes vonal a természetben. Talán csak lehetőség van, amit vagy betölt valami, ami él, vagy nem. Ha betölti, akkor a kísérlet sikerült, ha nem, akkor a kísérlet előről kezdődik egy más szereplővel.

Közben egyszer megszólalt a mobil is. De hát ebben élünk. Ezek azok a körülmények, amikkel együtt kell a kísérletben részt venni. Igen, talán egy barlangban valahol a trópuson, vagy a Himalája déli lejtőin könnyebb. Itt ez van. Férj, család, szülők, 5 gyerek, kert, körös-körül emberek nyitott vagy éppen zárt tenyérrel, kérve vagy éppen adva, nyitott szívvel egy *girbegurba alakzathoz illeszkedve* –

ahogy P. Brook mondja. És ez az a művészet, amit át kellene adni azoknak, akik kérik, mert üresek és éheznek és szomjaznak rá.

A révész

... A belső újjászületés felé vezető út felébredést követel, mindenekelőtt annak megakadályozását, ami az önmagam megerősítésében áll. Ez egy döntő próba. Nem lehet egyezkedés az igazsággal. Ez az, amiért a legfontosabb körülmény, a szükséges körülmény a másokkal együttdolgozás, a mások összehasonlító tapasztalatával és értésével, akik képesek talpra állítani a személyiség által kialakított teljesen téves értékskálát. Az őszinte együttdolgozás másokkal saját semmiségünk és egy valódi emberi kapcsolat megértéséhez vezethet.

M. Salzmann

A révész átviszi a nagy folyón azt, aki az egyik partról át akar jutni a másikra. Az egyik part a megszokott, szokásos, átlagos emberi élet a maga gondjaival, problémáival, örömeivel, bánataival, küzdelmeivel; a másik partra csak kényszerből akar valaki átjutni innen akkor, ha az előző élet eltörik, megsérül, összeomlik és már semmi esély sincs az előző megszokott formában történő helyreállítására. Akkor jön a révész és felajánlja szolgálatait. Ő az, aki az új helyzetről mindent tud, hiszen életét a másik parton éli, de egyben olyanok között, akik az innenső parton élnek. Szóval ingázik. És akkor az újonnan átkelő vagy elfogadja a szolgálatot vagy nem. A révész semmi mást nem tud, mint értését és érzékszerveit rendelkezésre bocsátja. Együtt evez az átkelni akaróval, majd kiteszi a másik parton és elengedi a kezét és rábízta arra, aki alkotta. Az ő szolgálata eddig tart. És ha egyszer valaki felhívja, hogy „képzeld sikerült!”, akkor elégedetten hálát rebeg, hogy megtette, amire vállalkozott: szolgált, segített, adott abból és azzal, amit ő is kapott. Egyszóval révész.

- A filmet, amit most levetíték neked – kezdte Klára a bemutatkozás után - pár éve készítette valaki, akit érdekeltek a révészek. Három-négy ilyen embert sikerült felkutatnia, de valahogyan nem tudtuk a közös időpontot összeegyeztetni. Akkor eljött hozzám és megcsinálta ezt a filmet. Ez egy ötrészes film egyik része. Kérlek, nézd meg, talán bemutatkozásként, hiszen nem ismerjük egymást. Utána beszélgethetünk.
- A feladat egy kerek-székes ember mindennapjainak bemutatása, de nem akármilyen emberé. Ő egy olyan kerek-székes, aki azt választotta életcéljának és megélhetésének is, hogy más, hozzá hasonló helyzetbe kerülőknek segít, de segít olyanoknak is, akik még nem kerültek ebbe a helyzetbe, de az élet veszélyeinek vannak kitéve, vagyis fiataloknak. Az 1995-ben alakult egyesület célja ez utóbbi. Osztályfőnöki órákra begurulni és elmondani, mit jelent így élni. Mit jelent a hétköznapi és ünnepek minden problémáját, gondját valahogyan másképpen megoldani. Az alsósokkal könnyebb, de ők gátlás nélkül mindent megkérdeznak. A középiskolások – az igazán veszélyeztetettek - sokkal zárkózottabbak, de valós problémák érdeklik őket, eszközök használata, megélhetés, másokra szorultság érzelmi háttere.
- A képzés után három hónapos gyakorlat az OORI (Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet) fejszerű osztyályn. Egyetlen cél: megtalálni valaki helyét az életben a teljesen más körülmények között. Például egy kőműves, vagy egy ács. Mit kezd magával, ha leesett az állványról és túlélte? Milyen munkahelyen állhatja meg a

helyét? Hogyan lehet valakinek segíteni, hogy felfedezze az eddig rejtett, nem használt képességeit? Hogy tudja kifejleszteni, ha megtalálta? Képes-e elvégezni a Marczibányi téren az átképzést? Nem könnyű! Vagy ha valaki tanár vagy orvos volt. Egy összetett, integrált munkaképességgel rendelkezett. Egy baleset utáni fejsérülés után mit képes ellátni? Van-e akarat? Van-e segítő család? És akkor ott a rendszeres kudarc is a révész számára: a visszautasítás, vagy a halál. Sokat van halál közelében. És ott a siker is. Az élet sikere, meghallani, amikor valaki visszajelez: megpróbáltam, megtörtént, sikerült! És az egyéni siker is. Hiszen van lakásom, ott a családom segítsége és ott a munkahelyem is. Van helyem az életben. Másképp nem is tudnám csinálni. De ez sem egyszerű. Tulajdonképpen nem bonyolultabb, mint a „normális élet”, hiszen ott sem szabad túlterhelni az ember környezetét. Csak akkor kérni, ha rászorul valaki. És hát igen, a kapcsolatteremtés az emberekkel; együtt lenni, együtt örülni és szomorkodni is. Öröm látni, hogy pozitívan állnak hozzá idegenek. Pozitívan, de nem tudják hogyan. Emlékszik: egyszer a metró lépcsőn három fiatalember nem tudta nézni, hogy a kísérom hogyan cipel fel és segítettek! Na, akkor ott egy hatalmasat gurultam a lépcsőn. Nem lett semmi bajom, de a gyerekek megtanultak valamit: nem tudják, hogyan kell segíteni. A jó szándék ott van, de kevés.

- Ha itt egy percre leállítanád a filmet – kértem - elmesélném, hogyan éltem meg ezt Gyurka bácsival. Akkor már szinte csak a feje működött, igaz, az az utolsó percig élesen, tisztán, világosan. Szóval a találkozó végén azt mondta: kellene valaki, aki segít lefeküdni! Többen felajánlották a segítségüket, de ő rám mutatott. Majd a Pista, ő még fiatal – tudod az Öregek I.-ben voltunk. Nem akarom részletezni, de valahogy rájöttem, hogy semmit sem szabad tennem, amit én jónak gondolok. Meg kell várni, amíg ő mondja, mit is vár tőlem, mit, mikor hová, hogyan. Így aztán sikerült a lefektetés. És egy életre szóló élmény maradt számomra.
- Igen, valahogy így – mondta és újra elindította a DVD-t. Az a lakás jelent meg, amiben ültünk, csak akkor nem voltak virágok a kis kertben, hiszen tél volt. A csupasz barackfán átlátva ott volt a szomszéd panelház, az autók és minden, ami most nem látszik a sok zöld lomb miatt. Hosszan kellett várakozni, amíg ez a lakás összejött – mondta filmben. Át kellett alakítani, hogy megfelelő tér legyen a kocsinak. Sok mindent maga csinál, de a kerthez, a nagytakarításhoz, a fürdőszobához segítség kell. Ez a lakás és az elektromos kocsis alapvető változást hozott az életébe. Erről mások is beszámolnak. Mintha egy ajtó nyílna ki: kinyílik a világ, az embernek tervei lesznek. Lehet, hogy még vezetni is tudna, de nem akarja mások életét, egészségét kockáztatni.
- Közben a film gyönyörű klasszikus zenei kísérettel Klára hétköznapi életét mutatja. Egy epizódot például, ahogy a Profiban a zöldséges részlegben zacskóba teszi az almát, majd a mérlegnél egy hosszú uborka segítségével benyomja a táblán a megfelelő kódot. És akkor újabb rész: a párbeszéd, vagyis a hivatás. Neki kell az első lépést megtennie egy beteg felé. Megérezni, amikor segítséget kíván. És akkor még meg sem nyílt! Nehéz egy idegen előtt és ebben az állapotban valakinek megnyílnia. A sérült emberek is olyan sokfélék, mint az egészségeseknek nevezettek. Az egyik elfogad, a másik elutasít.

A film lassan a végéhez közeledik. Klára látszik, ahogy a lakásajtóban valahogy sikerül felvennie a télikabátját, majd kinyitja az ajtót, kigurul az előtérbe, majd jön a bejárati kapu és a drótüvegen keresztül elmosódva láthatóan lassan távolodik a kis elektromos kerekesszék. Elindul a révész. Hátha van megint átkelő jelölt.

- Igen, van e mögött az élet mögött egy alapvető erkölcsi, etikai alap. Katolikus szülők, bennünk volt, hogy az Istenhez fordulás, a vasárnapi liturgia, az ünnep tisztelete mennyire fontos a terhek elviselésében. A nyolcvanas évek elején, tizennégy és huszonnégy éves korom között a KIO-t gépeltem, meg a Karácsonyi ajándékokat gépeltem egy táskairógépen. Akkor alakultak ki bennem azok a szintézisek, amik megerősítették a mai napig álló alapokat. Az nem érintett, hogy valaki megtagadta a katonai szolgálatot, de az már igen, hogy valaki szó szerint veszi Jézus tanítását a saját életvitelében akkor, amikor a világ teljesen másfelé tart. A felfogott, megértett igazsághoz ragaszkodás és annak megfelelő életalakítás. Rájöttem, hogy az igazság nem statikus. Először meg kell tartani, de mélyülni is tud, és tőlem függ, hogy meddig mélyül. Nem él át mindent az ember első nekifutásra. Szintek vannak az életünkben. Meg kell érnie bennem valaminek, hogy befogadóvá váljak a következő szint számára. Mint a sárgabarackom itt a kertben, nem mindegy melyik nap szedem le. Máskor kell szedni, ha megeszem, máskor ha dunsztos lesz belőle és máskor, ha lekvár. Olyan ez, mintha valami külső segítség jönne valahonnan, hogy miért találkozom valakivel és mikor. Mintha nem én csinálnám, de kell, hogy bennem megnyíljon valami, ami addig zárva volt.
- Elvégeztem levelezőin a Hittudományi Akadémia hitoktatói tanfolyamát, amit „táltosképzőnek” neveztünk – akkor -, mert a Táltos utcában volt. És akkor megjelent, hogy hát ezt alkalmazni is kellene, hogy ne egy üres tudás legyen – nekem. Ott ismertük meg Víg Sanyit, aki nagyon sokat fuvarozott, cipelt, mert akkor még hét lépcső nehezítette életemet. Hat évet oktattam a Mexikói úti Mozgásjavító Általános Iskolában. Harminc éve rendszeresen, minden hónapban felolvasom a Szív újságot vakok számára. És akkortájt találkoztam olyanokkal, Bokrosokkal – Bóta Tibiék, Bulkaiék és más lelkigyakorlat vezetői -, akik nemcsak beszéltek, hanem amit mondtak, azt meg is valósították az életükben. Mélységesen tiszteltem azokat, akik életükben megvalósították, amit megértettek. Nemcsak beszéltek Jézusról, hanem ott volt az életükben. Láttam, hogy csak így érdemes. Ez egy erős, küzdelmes élet, hiszen minden lépésnél dönteni kell: jó ez, vagy nem jó, ez az út, amit vár tőlem? Megfelelő vagy nem? Mint a barackfa, vagyis az élet. Állandóan változik. Nem ilyen vagy olyan, hanem folyamatosan változó. Néha vissza kellett vágni a fát. Ami menthető, azt megmentjük! Ez a benyomás mélyen megmaradt bennem és megindított. Ott láttam, hogy más a tudás és más a gyakorlati megvalósítás. És adatott hozzá az a tudás, ami kellett hozzá. Például negyvenévesen kezdtem el tanulni egy egyéves számítógépes tanfolyamon, amikor a szüleim meghaltak. Egy barátnőm javasolta, amikor elmondtam: egyedül vagyok, és nem tudom mi lesz velem. És elkezdtem használni, alkalmazni. Ahogy a rómaiakról mondják valahol: mindazt, amit összeszedtek a múltból a görögöktől és egyiptomiaktól, szintetizálták és használni kezdték. A tudás megvan, de néha a bennfentesek eltitkolják, elrejtik. Talán valami nem a nyilvánosságon keresztül megy tovább. Nem csak technika, nem csak a gyakorlati tudás, hanem valami alapvető. Ha ezt élni kezdi valaki, akkor mehet tovább mások felé. Ha valaki azt csinálja, amit szeret, amivel összhangban van – most kedvenc szavam a harmónia. Ha együtt van a három: az ész, a szív és a cselekvés a napi életünkben. Olyan ez a hármasság, mint például a víz. Ez egy kedvenc hasonlatom erre. A jég, a víz és a gőz is H₂O. Más forma, más szint és mégis ugyanaz. A természetben együtt vannak és harmóniában. Ha harmóniában vannak, akkor megjelenik a szintézis eredményeként egy új minőség: az élet tápláléka, a víz hol ilyen, hol olyan formában, ahogy szükség van rá. Más és mégis ugyanaz, mint az emberi életben is. Sokszor visszkapjuk ugyanazt a feladatot, de más szinten. Jé, ezzel

már találkoztam! És akkor feljön minden korábbi emóció és értés és már az befolyásolja a mai, a más megoldást. Még szüleim halála is új lehetőséget nyitott. Addig egy vonalas telefonon függtem fenn, a hét lépcső tetején.. Mindent kérni kellett és előre megszervezni, ha akartam valamit. Utána meg kellett tanulnom egyedül élni, egyedül döntenem, saját „lábra” állnom.

Furcsa, ma nem tanítjuk meg a gyerekeknek, hogy másokra figyeljenek, alkalmazkodjanak. És a másik baj: ha valamit megoldott, akkor megtapsoljuk. Miért nem tanítjuk, és miért tapsolunk annak, ami természetesen a dolga? A siker fontos, hiszen én is szeretem, ha kedvelnek a klienseim, de nem mindegy hogy milyen úton.

- A múlt héten – mint már annyiszor – megéltem ezt. Egy idős nyolcvanéves, kerekesszékes házaspár kért segítséget, mert Szombathelyre akartak utazni vonattal a Szaléziákhoz és valahogy nem sikerült a MÁV-val kapcsolatot teremteniük. Tudod, nálunk nem olyan egyszerű egy vasúti utazás. A napok óta foglalt telefont nálam felvették és pár perc alatt megvolt a kapcsolat a házaspár és a MÁV között. Valahogyan a normális emberi hang, sokszor hihetetlen módon, de működik. És akkor felhívott a betegem, hogy csoda történt, jelentkezett a MÁV és minden rendben van. Csak katalizátor voltam, ami segített a szükség és a lehetőség összehozásában. Ezekről az apró sikerektől érzi az ember jól magát.
- Te Isten kísérletének nevezed az emberi életet, de én nem szeretem ezt a szót. Isten nem kísérletezik. Lehetőséget ad és én választhatok. Meg kell látnom, hogy a lelkem még hiányos. Még meg kell tanulnom valamit. Még hiányosak az érzelmeim, az ismereteim, a szeretetem. Még kellene a lemondások, hogy mások is részesüljenek abból, amit én is kaptam? Nem tudom. Még tanulni kell: a másikért vagyok nemcsak magamért, de ettől valahogyan én fogok növekedni? Azt tényleg Jézustól tanultam, hogy az ember a barátaiért adja az életét nem a beosztottaiért. Ezért fontos az emberek számára a közösség. Mekkora ajándék ez a sokféleség, amit a többi ember jelent. Szerencsés voltam az életben, hogy olyanokkal találkozhattam, akik mértéket mutattak nekem, ami még hiányzott. Nem tudom megfogalmazni, csak azt tudom, hogy ha meglátom vagy emlékezem rá, öröm fog el. Mint a hétköznapi misén – jobbak, mint a vasárnapiak -, érzem, hogy szükségem van Róla gondolkodni az alatt az egy óra alatt. Hiába olvasom el reggel az Evangéliumot vagy mondok el este egy kis imát – látod, itt a gyertya az asztalon, ez nem viccből vagy miattad van itt, ez használandó -, szóval egy kis lelkiismeretvizsgálat, vagyis öt-tízperc ünnep. Szükségem van rá. És akkor a vasárnap vagy hétköznapi a templomban egy más ünnep. Oda elviszem a szüleimet, amit tanítottak: mi egy vasárnap? Ez egy más nap, ez ünnep. Egy emlékezés.
- Igen, a közösség nagyon fontos. Már huszonöt éve együtt vagyunk. Jelentős dolognak élem meg milyen hosszú ideje alkalmazkodnak hozzám. Például ők jönnek hozzám, mivel én nem tudok utazni. Régen úgy volt, hogy minden hónapban másnál találkoztunk, tehát Halásztelek, Tököl, stb. S ez azt jelentette, hogy a kocsival rendelkező, aki engem szállított mindig több időt kellett rászánjon az utazásra. Vagy az, hogy a lelkigyakorlatot is nálam tartjuk, mert én nem tudom a tisztálkodást az átlagos 60 cm-es ajtón való bemenettel megoldani. Tehát ők is sokat adnak nekem életük példájával, hogy nem csak beszélnek, hanem teszik is, még ha néha több fáradságot is jelent ez számukra. Igen. Jönnek fiatalok is, de ők mások. Hogyan megtartani őket, hogyan befogadni? Nehéz kérdés. Saját útjuk van. Mások a körülményeik. Nem fogadják el a tanultakat. Tizennégy-tizenöt évesen elkezdik lebontani az alapokat és egy újat, sajátot építenek fel. A másféleség, a sokféleség elfogadása nagyon fontos. Meg kell élniük a saját tapasztalatukat. A miénk nem adható át nekik. A sajátjukból tanulnak. Itt van például a szerelem. Minden korosztály megfogalmazza a saját gondolatait, érzelmeit erről a témáról, s sosem lesz elnyűtt,

mert mindenki a maga idejében éli át. Nem beszélhetünk nekik arról, amiről mi, amiről az Evangélium szól: Isten szerelméről irántunk és a miénkről iránta. Őket az egymás iránti szerelmük érdekli. Hogy hogyan lehetne a közösségben együtt élni velük, az egy nagy kérdés számunkra is? Hogy az etikai norma ne egy móres legyen. Ne az én bölcsességemet adjam neki – ami egy nagy hibám. Csak azt tudjuk nekik mondani, hogy nézz körül, érdeklődj, légy nyitott mindenre és döntsél. Aztán menj bele mélyen és nézd meg, mi a jó benne. Azt tartsd meg, a többin lépj túl!

- Meg kell ismerni önmagammat és uralni azt, amit látok, hogy bennem lejátszódik, vagyis nem rögvest ráborítani a másikra, akkor jobban megértem, hogy a másik mivel küszködik. A harmónia, mint a víz esetében. Valami felsőbb igény működteti, hogy a pára kicsapódik, felhővé válik, majd lehull, összegyűlik az óceánban, majd ismét elpárolog és kezdődik előlről. Türelem kell a fiatalokhoz és irgalmasság. És egy-egy jó kérdés: tényleg ezt, meg ezt és így gondold? Hogy szembesüljön a dologgal, amit mondott. Nem válaszolni, hanem eljuttatni oda, hogy maga rájöjjön, felismerjen. És akkor néha, ha találkozunk, azt mondják a gyerekek: örömmel gondoltunk Klári nénire! Pedig nem akartam másra rávezetni őket, mint arra, hogy van segítség, ha baj van, hogy tudjon imádkozni, hogy tudjon hálát adni, hogy vannak értékei, aminek örülni kell és arra kapta, hogy használni tudja. Ugyanakkor nem lehetünk biztosak benne, hogy neki ránk van szüksége. Nagy-nagy türelem kell hozzájuk.
- Van egy egyéni út, ami kerékbe törik. Például, valaki kitöri a nyakát és túléli. Elöl, hátul megpatkolt nyakkal él. De a feje rendben van. Ha nem az elveszett értékeinek siratása fő tevékenysége, akkor ez lehet valami nagyon fontosnak a kezdete is. Meg kell élni a lehetőséget benne. A korlát arra van, hogy lássam. És a látás, ha elfogadom, hogy van, átalakíthatja lehetőséggé. Alkotni lehet belőle valami mást. Hiszen ezért vagyunk itt!

A kert tele virággal, az ablak is. Egyik szebb, mint a másik. Minden reggel az az első dolgom, hogy megbeszélem velük – mondja Klára - mi jó nekik és mi rossz. Amire szükségük van, azt megadom nekik. Meghálálják. Élnek és virulnak. Egyszer elajándékoztam egy nagyon szép virágomat. Az új gazdánál lassan tönkrement. Nem értem. Valami nagyobb vagy működik rajtunk keresztül vagy nem. Nem tudom mi ez, de érzem, hogy van. Rendelkezésére kellene állnunk akár egészségesek vagyunk akár kerekesszékesek.

„Meg kell tanulnunk vágyakozni az után, ami a miénk.”

Simone Weil

Emberről, Istenről és közösségükről

Hatalmas szélben varjak ezrei kavarogtak a panelházak között. A nap már lement és a vörös fény beborította a házak falát. A Nyugatiban aztán minden megfordult. Csillogó, karácsonyi műfényben árusok és utazók ezrei kavarogtak. A vonat késett. Először csak a bejövő, majd az induló is: öt, majd tíz, végül huszonöt percet. A járatot áthelyezték egy másik vágányra. A tanácstalan tömeget, mint szelek a varjakat dobálták a körülmények. Dunakeszin szálltam le. Bandi várt rám. Összekoccintottuk a fejünket. Az irodában, a ház egyik szobájában ültünk le. A gyerekek egyeztetni jöttek, de várniuk kellett. Beszélgetni kezdtünk.

Az, hogy rendben élő, rendes emberek azok, akikről szó van, az egy olyan kiindulási alap, ami nélkül nem is lenne értelme beszélgetni. Ők azok, akik adnak, szolgálnak és szelídek nemcsak környezetükben és kötelességből, hanem szélesebb, esetenként igencsak széles körben. Az eredeti célkitűzés követése – az Evangéliumban leírtak, sokszor érzem így – azonban valami más, valahogy több. Mi ez a több, más, amit a Mester át akart adni tanítványainak, és aminek értését és élését a Bokor is megcélzott annakidején? Rátaláltatok-e erre a valami többre ezalatt a hosszú közösségi élet alatt? Mi segítette, mi akadályozta ezt a keresést? Hol álltok most ezzel?

Azt gondolom, hogy az Evangéliumoknak van egy kibányászatlan üzenete. Ez pedig az, hogy létezik egy újfajta emberi minőség. És ehhez mindent megkap az, aki törekszik rá. A Bokor szerintem azért más, mint a többi hasonló közösség, mert éli ezt és így itt megvan a lehetősége ennek a más minőségnek. Másrészt a hármasszámú eszmény – az adás, a szolgálat és a szelídség – ennek az újfajta emberképeknek a következménye. Kétféle módon változhat az ember. Az egyik, hogy valamilyen hatásra bekerülök egy közegbe, ahol vannak elvárások és ez, mint egy kívülről ráhúzott ruha motivál, de elsősorban megfelelni akarok annak a környezetnek, azoknak a hatásoknak, amik érnek. A másik pedig az, hogy azért vágyunk valamilyennek lenni, mert nem akarunk mások lenni. Két különböző dolog ez. Az első inkább egy külső meghatározottság, míg a másik egy belső kibontakozás. És ebben a belső kibontakozásban érzem azt, ami az Evangéliumoknak egy másik nagy üzenete, ami túl azon, hogy az istenképet tisztázza, az emberképet is tisztázza. Ez utóbbi pedig az, hogy az ember az Isten teremtménye és így ebben rengeteg potenciális lehetőség rejlik. Ezeket a lehetőségeket kibonthatja részben a spiritualitás útján, részben a gondolkodás útján, részben az érzelmek és a közösség útján. A Bokorban az lenne a legjobb, ha nagyon tudatosan törekednénk erre a lehetséges emberi minőségre. Az pedig egy más dolog, hogy ha erre törekszünk, akkor a mindennapi életünk is olyan lesz, mint amilyennek szerettük volna. De „input nélkül nincs output”, magyarul feltöltődés nélkül nincs teljesítmény.

Valamiféle felsőbbrendű emberre gondolsz?

Inkább azt mondom, hogy a teremtésben megálmodott emberre gondolok. Nem gondolok „übermensch”-re. Az „übermensch” gondolat az ego-t építi fel, míg az Isten világa az ego-t leépíti. Arra gondolok, ami minden embernek adva van, mint lehetőség. Az ember olyan, mint egy jéghegy. Tíz százalék látszik és kilencven százalék valahol a mélyben van elrejtve. Ha valaki csak egy-két százalékkal jobban ki tudja dugni a fejét a vízből, az már egy hihetetlen nagy váltás az ember életében. És ez aztán megnyilvánul a közösségében, családjában, munkájában. A Bokorban, vagy abban a közösségben, amiben élek ez a személyiségformálási, személyiség kiemelési, gazdagítási munka a legfőbb tevékenység. Számomra ez a legfontosabb feladat.

A ma divatos személyiségfejlesztésekre gondolsz? Erről van szó?

Az emberi érettségről van szó. A jézusi kiindulás az, hogy az emberben Isten halhatatlan lelke él. A ma divatos személyiségfejlesztési módszerek nem ebből indulnak ki. Akkor járunk el helyesen, ha egyfajta lázas izgalommal elkezdjük keresni a bennünk lévő isteni magot, lelket és keressük az utat, hogy ezt megtaláljuk. És ebben a keresésben, ennek az útra találásnak az örömeiben, a rátalálás

tényében változik meg az ember lénye. Úgy mondom, hogy az ilyen ember, a holnap embere, aki a holnap társadalmát hozza létre.

Értelek. De van itt valami, ami talán így van, talán nem. Ott van ez a számomra is ismerős vágyakozó, ugyanakkor ott a másik is, a teljesen normális, a saját életét élni akaró személyiség, aki sikerre, elismerésre, mások szeretetére, vagyis tapsra vágyik. Mennyiben akadályozzák ezek egymást?

Pál azt mondja, hogy a cserépedényt össze kell törni ahhoz, hogy ez a belső mag érvényre jusson. És ez egy nagyon fájdalmas történet. Nem jelent ez feltétlenül tragédiákat valaki életében, hanem az értékeinek az átalakulását, átminősülését. A metanoiának, a gondolkozás átalakulásának – ahogy nagyjaink fordították – az újraértelmezése ez. Mert nemcsak a gondolkozásról van szó. A lényről magáról, minden funkciójáról: azaz a létezéséről van szó. A világnak egy egészen másképp látásáról, egy másik perspektíváról. Nem úgy gondolom, hogy csak a bűnök megvallásán keresztül történik ez a tisztánlátás – most éppen Advent van és Keresztelő János hete -, hanem úgy, hogy valaki rengeteg inspirációt kap Istentől az imában, a közösségi életben, még a lélegzetvételben, a fák megölelésében, a sétában, a csendben, a természetben, a mezítláb járásban is. Ehhez, mint a hagyma közepe meglátásához az kell, hogy átlátszóvá váljon a többi réteg. Nem lefejtésről van szó, hanem átlátszóvá tevésről.

Igen. Talán tényleg nem arról van szó, hogy valaki elvonul a világ elől és így megszabadul jó-néhány kísértéstől, hanem a maga helyére kerül minden, szó-szoros értelemben minden és ezáltal válik átlátszóvá és láthatóvá valami más számára. Például bélszín helyett nem sáskát, sóskát eszik. Úgy érted, hogy végül is a mi erőfeszítésünkről van itt szó, hogy minden rajtunk múlik akkor, amikor ennek alig van jele? Azt látom inkább, hogy még mindig nem, még mindig nem...

Nagyon sok minden múlik rajtunk. Az egészséges életmód, a mozgás, az erények növelése, az odafigyelés a testre és persze a lélekre mind-mind ennek eszköze.

Olyan ez, mint az alagútfúrás, ami általában két oldalról indul. Belülről Isten, vagy a Lélek fúrja az alagutat felénk, de elakad, mert olyan kőzeteket talál, amik számára áthatolhatatlanok. Ezek valójában a meglévő személyiségünk merevségei, határai, így aztán a másik felén nekünk kell fúrni, hogy az alagút minél előbb összejöjjön. „Egyengessétek az Úr útjait... A hegyeket hordjátok el, a völgyeket töltsétek fel...” – mondja a Keresztelő. És amikor valaki azt mondja, hogy minden a kegyelem, akkor azt monda, hogy egy oldalról várjuk ezt a fúrást. A másik azt mondja: csak a tevékenység, a tettek számítanak, akkor szintén egyoldalú a dolog. Középen kell találkozni

Sok ember van, aki megértett valamit és vágyakozik azt elérni és rájött, hogy nem üres, formális dolgok ezek és nem testedés és személyiségfejlesztés... és mégsem. Ez az átlátszóvá válás tényleg megkíván valamilyen küzdelmet, de mégsem megy... Nem mehetünk a Himalájába, kolostorba, hiszen téged is már várnak a gyerekeid odaát a másik szobában és itt a Karácsony is a „nyakunkon”... Talán az ilyen életnek az eszköze ehhez a küzdelemhez a Bokor? A mindig újra és újrakezdeni, visszatérni, ismételni, mélyíteni, szélesíteni? Lehet-e ezt egy eszköznek tekinteni?

A Bokor nagyon keveset foglalkozik a spiritualitással és a Gyurka bácsi Bokorlelkisége sem a spiritualitásról szól, hanem a hagyományos lelkiségi utaknak egy nagyon magas szintű megközelítése, megfogalmazása, gyakorlata. A Bokor tagjai számára a spiritualitás még kiaknázatlan terület. De a Bokorban az is jó, hogy potenciális lehetőséget rejt, mert az emberek vágnak erre, elkötelezettek, elég időt szánnak rá, közösségbe járnak, őszinték, tehát nagyon sok jó feltétel adott, hogy ennek esélye legyen. A mi közösségeinkben, azt lehet mondani, hogy csak erről beszélünk, ez a téma és ennek megéléséről számolunk be. Tehát az Evangéliumokat úgy olvassuk, hogy éppen abban a részben milyen üzenete van Jézusnak a mai életünkre. Nem szükséges a közvetítő, mint a hivatalos vallásokban. Papjainknak nagyon sokat köszönhetünk. Azáltal, hogy növeltek bennünket, önmaguk évezredek szerepeit bontották le. Amit korábban hozzájuk vittünk – az istenkép, a halál kérdése, a félelmek, gondok, vagy éppen a házasság kérdései – azt ma nekünk kell és lehet megoldanunk.

Én is hatalmas lehetőséget látok azon a területen, amiről a Bokor „módszertanban” beszélünk: összejárás, egymás elviselése, a készülés, az újak befogadása, vagy csoportalakítás, a közös akciók, az őszinteségre törekvés, együttgondolkodás, együttimádkozás és a csendek..., a csendek. Egy mozgásban lévő egyedi feltételrendszer. Talán terjed ez a módszer, mert hiszen nagyon sok kisközösség van, ha nem is ilyen szabadok. De ezek „csak” külső feltételek. Ha ez nem válik valaki életének részévé, nincs ott minden nap, minél többször, minden reggel, este vagy amikor csak lehet, akkor tényleg „csak” egy jó, becsületes, kimagaslóan szolidáris, segítő és szociális ember lesz az eredmény, ami önmagában hatalmas teljesítmény manapság, de nem az, amiről Te beszélsz. Hogy lehetséges ezt beépíteni, hogyan épülhet be ez a vágyakozás a mindennapi életbe, hogy ne felejtődjön el, ne sodorja el minden?

A keretek megvannak erre a munkára: reggeli elhatározás, esti mérleg, időelszámolás, pénz és szeretet elszámolás és a többi mind ezt a célt szolgálja, mint keret. Hogyan töltődik ez meg valójában, minden nap tartalommal, egyáltalán eszembe jut-e az, amit reggel elhatároztam. Tudok-e csendet, szemlélődést beépíteni a mindennapjaimba? És életem végén ítélet lesz vagy valóságglátás? Istenhez tartozásom egy kívülről rám aggatott valami, vagy belülről bontakozik ki? Csak a kérdéseidet tudom ismételni. De rá kell érezni az istenkapcsolat ízére és utána vágyani fogsz rá. Ahogy az utolsó vacsoránál Jézus azt mondja, hogy „Vágyva vágytam arra, hogy elfogyasszam veletek ezt a húsvéti vacsorát...”, ez a vágy vagy belülről jön vagy csak a formák maradnak, mint az első-pénteki gyónás és társai. Ezt a vágyat kell felszítani és ez nem olyan nehéz.

Mégis azt tapasztaltam, hogy nehéz. Ennek a vágnak minden ellene van, minden el akarja nyomni. Minden fontosabbá válik, mint az erre figyelés. Talán egyetlen kiút van a vágy-törekvés-kudarc mókuserékből, ha megjelenik annak az „íze”, ami Van, és ez egy örömmel járó jó íz. Ezt nem lehet megvenni, kiharcolni, elérni, ez csak ajándékként jelenhet meg a küzdelem, a türelmes, figyelmes várakozás, a vágyakozás és a belső csend ajándékként. Lehet-e ezt az egészet intézményesen támogatni, vagy csak a teljesítményre ösztönzés az egyetlen út egy közösség számára?

Szerintem ez egy teljesen egyéni út. Ha megkérdezel egy mai katolikus teológust az emberről, akkor azt fogja mondani, hogy az ember test és lélek. Meg sem említi a szellemet. Az ortodoxoknál igen. Ezért szoktam mondani, hogy „vigyázó szemetek az Athosz hegyre vessétek.” A keleti kereszténység sokkal jobban hordozza ezt a lehetőséget. Nekem tetszik az a hozzáállás, hogy Jézusban nemcsak Isten lett emberré, hanem ott van benne az ember megistenülésének lehetősége is. Ezt persze értsd jól! Itt arról van szó, hogy ezt az utat nemcsak belülről kifelé lehet építeni, hanem kívülről befelé is. Mások vágyakozását az segíti, ha látszik rajtunk a rátalálás öröme és kisugárzása. Nélküle - előbb-utóbb- minden teljesítmény elapad.

Igen. Értem a fejemmel, amit mondasz. De mindig ott van bennem a kérdés ilyenkor, hogy ki épít? Most ez az „én”hangja, aki tud és tapasztalattal alá is tudja támasztani, amit mond, vagy a lelkiismeret hangja?Ahogy Jézus mondja: amit mondok, azt nem én mondom, amit teszek azt nem én teszem, hanem az Apukám. Ez csak akkor lehetséges, ha ő, a názáreti Jézus nem volt ott. Ezért volt a szavainak súlya. Átlátszó volt, és aki ránézett, az Apukáját láthatta és dicsőíthette.

Jézustól tanulhatjuk: nem Farkas Pistának van lelke, hanem a Léleknek van egy Farkas Pistája. Tulajdonképpen ez a kulcs, mert ennek megtalálása azt jelenti, hogy az ember átadja magát: hassál bennem, hassál rajtam keresztül. Kivételes pillanatokban lehet érezni, hogy valami történt bennem: egy „áháá” élmény a csendben vagy egy váratlan helyzetben. Vannak ilyenek. Ez az az íz, amire aztán vissza lehet térni, ami emlékeztet valamire, ami több nálam, ami felettem van. És hogy ezt mi inspirálja, mi hozza elő az emberekben..., a közösség segít, de ez egyéni tanulási folyamat is. Nagyon ritka, amikor ez az érzés valakire rátör. Ott kell lenni azoknak a tapasztalatoknak is, amik ez alatt a kétezer év alatt beváltak.

Ide illik, így elmondom, hogy nagyon kemény csoporttalálkozóink voltak Gyurka bácsi mellett. De voltak esetek, alkalmak, amikor ő maga is, vagy máskor mások a találkozó végén örömmel kiáltottak fel: ilyen jól már rég éreztem magam csoporttalálkozóon. És emögött nem a szokásos jóérzés, jó

szórakozás, jól mulatás, jó barátság volt, hanem szó szerint az önmagamnak megfelelően, a helyemen voltam érzése.

Ezek intim dolgok, keveset beszélünk róla. Én is átéltem ezt Gyurka bácsival a közösségben. De nem hiszem, hogy ez a valami, ami ott néha megnyilvánult az máshol ritka lenne. Gyurka bácsi nem lépett át demarkációs vonalakat. Amiről beszélünk az átlépése a hagyományos lelkiség kereteinek. Gyurka bácsi hatalmas kapacitása, eredményei és egyházhűsége miatt nem vágyott erre az átlépésre és nem is érezte, hogy szüksége van rá. Hiszen ott volt körülötte a „százannyi”. A Bokornak talán azt kellene bizonyítania elsősorban önmagának és a világnak is, hogy nem a „háromról kettőre jutás” a cél, hanem az „egyről százra jutás”. Ennek persze lehet az eszköze, egy másik oldalról a háromról kettőre jutás. Sokkal tudatosabban kellene erre a másikra törekedni minden közegünkben: a közösségen, a szakmán, a családon keresztül.

A Jézus-mozgalom célja az oszd meg önmagad lehetőségét mással egy természetes vagy elvárt határon túl. És csak az a kérdés, hogy ez a mások azok, akikkel a közösségben vagyok, vagy pedig minden rászoruló ide tartozik. Én úgy gondolom, hogy az egyről a százra jutás azokra vonatkozik, akik ebben a „hegyre épült városban” élnek, aminek a kapuja mindig nyitva van. A két pasztorációs módszer - hogy mindent odaadni, mindenütt jelen lenni, kicsit atomizálódni, vagy pedig köröket vonni magunk köré és úgy világítani - közül én inkább ez utóbbit tapasztaltam megfelelőnek. Ez a „módszere” a jeruzsálemi közösségnek, a hutterieknek, a valdiaknak, habánoknak, taboritáknak és sok mai közösségnek. Hozzám ez határozottan közelebb áll.

Ezek az emberek, akik benn vannak a „városban”, igen... vannak ilyenek. Ismerek ilyeneket. Ugyanolyan egyszerű emberek kívülről nézve, mint Te vagy én. Nekik nemcsak az erejük, a tűrőképességük, hanem elsősorban egy adott pillanatban a szavaik, mozdulataik súlya, a megnyilvánulásaik, amik elárulják hovatartozásukat.

Amikor ideköltöztünk és kicsit elrendezkedtünk Karácsony előtt, Dóra sütött valamit és bekopogtunk a szomszéd fiúhoz megismerkedni. Egy pajszerrel a kezében jött ki. Pajszer és sütemény, sok mindent elárul. A megnyilvánulás, a pillanatnyi megnyilvánulás igen beszédes. Aztán kiderült, hogy nagyon rendes becsületes ember, de a körülmények ilyené, féltévé és bizalmatlanná tették. Ilyen világot hoztunk létre. Ezért is, én sokkal markánsabb kontúrokat vonnék a Bokor köré.

Hogyan lehet meglátni, hogy valaki benn van ebben a városban? Az átlagnak mindig van egy lehúzó hatása, de egy Bandi bá't nem lehetett lehúzni és egy Barnát sem, Gyurka bá'ról nem is beszélve. Tudta hol áll és mást is pontosan látott. És nem lenézett, hanem emelt azzal, amit megnyilvánított. Őket megbecsülni azt jelenti, hogy azt becsülöm meg, aki rajtuk keresztül sokkal tisztábban képes megnyilvánulni, mint a szokásos. Egy lehetőség, egy táplálék az egyénnek és a csoportoknak is. És egy nagy kihívás – és behívás is egyben.

Megállunk. Dóri teát hoz és süteményt, majd megy tovább, vissza gyerekekhez.

Nagy elődök nyomdokaiba lépkedünk. Haláluk óta kicsit kikoptak ők a Bokorból. Ezekre az emberekre pedig nagy szükség van ma is. Ők hozták azt a tudást, látást, ami belőlünk a Bokor egyszerű embereiből hiányzott. Ők voltak a mi „polihisztoraink”. Most nekem, mint közösségvezetőnek kell lennem egy kicsit, nem is egy kicsit – hát elsősorban építésznek, mert ebből él a család - teológusnak, egy kicsit irodalmárnak, történésznek, politológusnak, pszichológusnak, szociológusnak, hogy azt a bonyolultságot, ami egy közösségben felmerül – gond, kétségek, nehézségek – érdemben kezelni tudjuk. És hogy ilyenekké váljunk nagyon kevés az idő. De a példák és példaképek inspirálnak. És nincs más utunk nekünk sem, ha szeretnénk valamit.

Itt nekem megint bejön egy válaszü. Kezelni a problémákat, segíteni a mindennapok gondjaiban, avagy segíteni valakit azon az úton, amiért odajött és amit sokáig talán nem is lát. Igen, szót kell érteni vele lehetőleg olyan témán keresztül, ami érdekl, de talán nem szakmai, családi kérdésben, hanem látni azt, ahol áll, ami a saját mély kérdése, amiért – esetleg tudat alatt – odajött. És itt alapvetően egy látási helyzet a kérdés, amiről már beszélünk.

Igen. Lépcsőfokok vannak. Rá kell látni a mindennapok problémáira és egyben magasabbról rá kell tudni látni valami nagyobbra. Ebben Gyurka bácsi zseniális volt. Nemcsak teológusként, hanem emberként is. Fölmerült sokszor bennem a kérdés, hogy kik voltak azok, akik a mai engemet alakították. Persze a szüleim elsősorban. És ha őszinte vagyok, akkor ezek a Bokorbéli közösségi találkozók voltak és az ezekre való készülés, másodsorban pedig a nagy találkozások ezekkel a meghatározó emberekkel. De a kérdésre is válaszolok. Minden emberi rászorultság mögött alapvetően Isten és a vele való találkozás hiánya áll.

Térjünk még vissza egy percre ezekre a szintekre, amit mondasz. Van itt egy egyén a saját, nem hétköznapi vágyaival. Belép egy közösségbe és ezzel megnyílik egy egész más létre való lehetősége. Már nemcsak kap és szerez: tudást, szeretetet – bár ez alapfeltétel -, hanem adhat, szolgálhat is a közösségnek és a közösség tagjainak önmagával, azzal, aki éppen ő. Aztán egyénileg továbbfejlődhet és a csoport is fejlődhet olyanok hatására, akik csoportokat fognak össze és olyan csoportok által is, melyek már túllátnak a saját csoportjukon, akik már látnak egy olyan folyamatot, ami mindennek értelmet ad. Ugyanakkor láthatja maga körül azt a világot, ami minderről nem vesz tudomást, vagy éppen ellenséges vele, és nem érti miért nem él így mindenki.

A közösségi élet egy szerves működés és ebben a folyamatban vannak nehézségek. Ha nem érnek külső inspirációk, akkor elbizonytalanodunk. Ezek az inspirációk jöhetnek az életből is, egy találkozástól, vagy bármitől. Lehetnek negatívok is, hogy nem értenek bennünket vagy ellenségesek velünk. Senki nem mondta, hogy nem így lesz. Mások lettünk, megemelték minket.

Van egy csendes élet a felszíni pörgés mögött, amit élni szeretek. Kialakítom azokat a „módszereket” az életben, amik a pörgés közben is lehetővé teszik mások átölelését, szeretetét a figyelmemen keresztül. Nem leragadni az események, történések szintjén. Kicsit belül izolálódni. Megtartani egy kis szabad figyelmet. És érdekes, megfigyeltem, hogy a közösségeimbe is ilyen beállítottságú emberek tartoznak. Úgy érzem, hogy a közösségeink nagyon homogének. A találkozóinkon nem tanulunk, hanem csak megnyílunk, lehetőleg őszintén és érzékenyen megnyílunk az Evangéliumban olvasottakra és ebbe beleszójuk a mindennapi életünk eseményeit. Csak ez van a találkozóinkon. Elolvassunk egy részt és elágazunk mindenfelé. Ez megy három, négy, öt körön keresztül egészen addig, amíg eljutunk addig a mélységig, ahol érezhetővé válik számunkra ez a megemelés. Nem mindig és nem mindenki egyformán, de sokszor áll be ilyenkor az a csend, amiről azt szokták mondani: egy angyal szállt el felettünk. Ezt mindenki megéri és tanúskodik is róla. Amikor nemcsak beszélgetünk, hanem megjelenik egy olyan erőter, amiről érezni, hogy sokkal több, mint mi egyenként és mi együtt. A Bokrot lehet nagyon pattogósan is csinálni: ez a feladat, ezt kell tenni, ide lehet csatlakozni, ezt lehet szervezni, ezt kellene kitalálni, stb. Mi több bensőségességre törekszünk.

Számomra nemcsak az a lényeges kérdés, hogy mi a holnap embere, hanem az is: milyen a holnap Istene. Úgy látom Őt, hogy benne nincs számonkérés. Nekem nem az a kérdés, hogy a jobb-lator üdvözül-e, hanem az, hogy a bal-lator miért nem? Azért nem jut be, mert nem mondott el egy bizonyos mondatot, ahogy a másik? Ő is teremtmény és besározódott élete során. Írtam is erről kis meséket... Amikor az ember, akinek élete csupa jótett, adás és szolgálat volt odakerül Isten elé, és akkor látják: olyan és úgy fénylik, mint egy valódi csillag. Közénk való – mondják. Aztán jön egy másik, aki már kicsit horpadt, kopott, de még látszik rajta, hogy valamikor csillag lehetett és még egy kis csillogása is van. Hát jó, még ő is közénk való. És akkor jön valaki, aki teljesen fekete, semmi nem látszik a fényből. És akkor azt kérdezik tőle: hol a fényed? Te nem vagy közénk való. És akkor szomorúan megfordul és elballag, de utána szólnak: igaz, hogy semmilyen ragyogásod nincs, de a formád csillagforma. Ez az én istenképem: teremtettséged folytán csillagforma vagy még akkor is, ha sáros, kopott és sötét vagy. Lehet még fényed! János Evangéliumában más ez az istenkép, mint az Ítéletabló istenképe. A forma révén is odatartozunk, de emberibb, ha a csillogás révén tartozunk oda...

Megint az input-output kérdés jön elő. Kevés hangsúly tevődik az inputra. Tudod olyan ez, hogy egy jó dudás csak akkor tud szép dallamot játszani, ha kellő levegőt juttat a bendőbe. Nem egyik, nem másik, hanem mindkettő: arány és mérték. Harmónia. Ez a harmónia fogja megadni a Bokor vonzását és nem a teljesítményei, amit mások nálunk esetenként sokkal jobban csinálnak.

A holnap istenképe és emberképe. Azt tanultuk: Isten tőlem független objektív valóság. Miért nem azt tanultuk, hogy Isten bennem élő objektív valóság. Aki nem ítélő, hanem átölelő. Nem lenne baj egy torz emberkép, ha az Istenkép nem lenne torz. Magától kitisztulna. Így viszont a torz ember létrehozta a torz társadalmát.

Van itt megint egy furcsa választóvonal. Ahogy indítottad a beszélgetést, a jövő embere felé lépés alapfeltétele volt, hogy legyen egy normálisan bonyolított hétköznapi emberi élet. De ahogy ma körülnézünk ennek alig látni nyomát. Akkor vajon miről is beszélgetünk? Hát igen. A Bokorról, mint formai lehetőségről, ahol sok a társadalmilag sérült, de egészségesen, emberhez méltóan élésre törekvő.

Miről beszélgettünk? Az emberről és Istenről. És, hogy találkoznak-e. Mert az élet – akár a normális hétköznapi emberi élet, akár a jövő - ezen múlik. Ez a találkozás egyre nagyobb kérdőjel a mai világban. Olyan ez – hogy egy nagyon is profán példát hozzak –, mint mikor valaki várja Istent egy állomáson. Isten pedig jön-jön és megérkezik, de egy másik állomásra, mint ahol az ember várja. Vagy fordítva is igaz. Vár engem, de én is egy másik állomásra érkezek.

Köszönöm Bandi a beszélgetést. Isten veletek!

A vonat éppen akkor indult ki az állomásról, amikor odaértem. Sehol egy lélek. Megálltam a peronon a sötétben. Fújt a hideg szél. Vártam. Furcsa érzés volt. Ott kavarogtak még bennem a gondolatok Istenről, emberről, közösségről... És ott álltam porszemként a sötét, kavargó semmiben. Kétszer-háromszor elrobogott száz hússzal egy-egy gyorsvonat mellett. Volt a helyzetben valami abszurd ellentmondásos: a szárnyaló gondolatok és a látható valóság között. Vajon ez lenne az igazság? És mégis...

*A beszélgetést rögzítette egy diktafon.
Összeállította: Garai András és Farkas István*

Akik komolyan vettek valamit.

„A hívek mind ugyanazon a helyen tartózkodtak, és közös volt mindenük. Birtokaikat és javaikat eladták, s az árát szétosztották azok közt, akik szükségét szenvedtek. Egy szívvel-lélekkel mindennap összegyűltek a templomban. A kenyeret a házaknál törték meg, s örömmel és egyszerű szívvel vették magukhoz az ételt. Dicsőítették az Istent és az egész nép szerette őket.” (Apcsel 2,44-47)

Őket mindenki ismeri a közösségben, noha nem alapítók. Koruknál fogva nem is lehetnének. „Csak” a teljes közös életüket szentelték ennek a közösségnek és még „csak” negyvenhárom éve házások.

Éjjel havazott. A kevés hó, fehér lepellel vont be az utcát, a kertet és a járdákat. Mikor beléptünk a kis kerti kapun, egy rigó rikoltva reppent fel a fenyőágról és a friss hó alig látható permetben ereszkedett rájuk. Benn, az ebédlőben a cserépkályha üvegajtaja mögött világított a parázs. Mesélni kezdtek.

- Nincs és nem is volt más célunk: minél alaposabban megérteni az Evangéliumok tanítását és annak alapján élni. Az Apcsel 2. fejezete adta azt az erős sokkot, ami a mai napig meghatározza minden álmunkat, vágyunkat, cselekedetünket.
- Az első komoly közös elhatározásunk – öt év együtt járás után bejelentettük, hogy pár nap múlva összeházasodunk és egy életre összekötjük életünket – családi vitákat váltott ki. Egyik szárny – a közös család egyik ága - református-evangélikus, a másik katolikus volt.
- Az esküvő megbeszélés mindössze kb egy órája alatt pont az volt a meglepő, hogy noha különböző vallásúak vagyunk, mégis megegyeztünk, mert a szüleink elnézőek és elfogadóak voltak, ha Halász Bandi bácsi esket minket, akit az egyik család nagyon kedvelt, a másik pedig bizalommal elfogadott. Apósom volt harcias, főleg a Kaszap név miatt, de nagyon gyorsan leszerelődött.
- Igen, de azt hozzátenném, hogy nem volt ez ilyen egyszerű. István képes volt nélkülem eldönteni, hogy vasárnaponként katolikus templomba járunk. Na, de nem is fordult ez többet elő. Az elmúlt negyvenhárom év alatt mindig közösek voltak a döntéseink.
- 72-ben egy olyan közösségbe csöppentünk, amelynek öcsém már évek óta tagja volt, és amely minden szombaton sorban felvonultatta Pécelen a plébánián a Bokor nagy öregjeit. Olyan mély hatással volt ránk mindaz, amit láttunk, hallottunk és olvastunk, hogy úgy éreztük, ez az egyetlen, ami szükséges. Ebben már egységesek voltunk. Az én lelkesedésem, ami azonnal mindent akar, ami megnyeri tetszését és István józan megfontoltsága együtt érvényesült. Olyan volt, mint egy felébredés, vagy inkább ráébredés valami egészen másra, egy új világlátás. Találkoztunk a KIO racionalitása és a mi műszaki-tudományos alapképzettségünk szigorú logikája.
- A KIO és a Merre menjek adás-szolgálat-erőszakmentesség sugallta jézusi eszméje vérünkbe vált. Ugyanazt éreztük az adással kapcsolatban, mint akik az erőszakmentesség miatt megtagadták a katonai szolgálatot és vállalták a börtönt. Úgy éreztük nem beszélhetünk

ezekről az eszményekről, ha nem tesszük őket. Egyszerűen a lelkiismeretünk diktálta. Környezetünk megbotránkozását is kiváltva kb. tíz évig nehézsorsú emberekkel – cigányokkal, iszásokkal – foglalkoztunk lakótelepi lakásunkon. Ezek a körülmények és sorban érkező gyermekeink is arra az elhatározásra juttattott bennünket, hogy belevágjunk egy családi ház építésébe.

- Ez volt az a pillanat az életünkben, ami hosszú időre kissé feszültté tette kapcsolatunkat családjainkkal. Velük ellentétben egyszerűen elképzelni sem tudtuk, hogy csupán saját kényelmünk miatt építkezzünk. Keresni kezdtünk egy házaspárt, amelyet megajándékozunk egy fél telekkel, és akikkel később közösen, átmenetileg befogadva őket a miénkbe, közösen felépíthetjük a két család közös házát. Az Apcselben leírtak képe lebegett szemünk előtt. Együtt, közösen, mindent megosztva, egymásért és Istenért élve. Megtaláltuk Zoliékat, akikkel a mai napig együtt élünk. Három-három gyerekünk volt akkor. A házaspár keresésnek sok év előzménye volt, 1972-1979-ig, amikor is közel lakva egymáshoz már komolyan együtt dolgoztunk Isten Országáért, egymás gyerekeire is sokat vigyáztunk. A lakáskörülmények, s egyéb családi körülmények nehezebbek voltak Zoliéknál.

(Márti megj.: A felébredést elhatározás, majd tett követte. Hogy érzékeltessem mi volt e mögött, elmesélem, hogy a napokban betörték szüleim lakásába. Össze-vissza dobáltak mindent, szerteszórták apám íróasztalán lévő papírokat. Amikor nekiálltam rendet tenni megdöbbsentem. Megtaláltam levelezésemet édesapámmal a hetvenes évekből. Ez volt az „első szerelem” időszaka a Bokorban és én megpróbáltam „megtéríteni” a szüleimet. Sok levelet írtam, elsősorban neki. Megdöbbsentettek akkori szavaim. Hol van már az, az első szerelem – kérdezem most magam?)

- Jól kerestünk, de ebben sem tudtuk azt képviselni, mint a körülöttünk lévő közösségen kívüliek. Nem gyűjtöttünk, hanem súlyos pénzeket adtunk bele a Harmadik Világ Alapítvány kasszájába, ahogy minden tisztességes Bokor tag is tette.
- Együtt építettük fel a házat és ismét meg kellett tapasztalnunk, hogy az adás viszontadást szül, s legtöbbször – és ez talán igen lényeges – nem azoktól, akik az adás kedvezményezettei. A Bokorból sokan jelentkeztek és ingyen segítettek a házépítésünkben. Ismét beigazolódott, hogy jól döntöttünk, és amit az írások, beszélgetések, álmok alapján reméltünk, az működik.
- Ekkor, 81-ben, a harmadik gyerek megszületését követően Márti döntési helyzetbe került. Vagy a karrier – igen magas színvonalú számítástechnikai fejlesztési-kutatási munkában vett részt az első egyetemi számítóközpontban – vagy a család és a Bokor. Nem kis vívódás és belső küzdelem alapján az utóbbi mellett döntött.
- Mivel a házban még volt hely, 84-ben, majd 85-ben odavettünk átmenetileg három fiatal házaspárt 4-5 évre, amíg össze nem jön a saját lakásraalójuk. Csodálatos volt látni, hogy négy gyerekkel Zoliék is ugyanezt tették, amint felépült a saját emeletük. Csúcsidőben 32-en laktunk a házban, 8 család, tizenhat gyerekkel. És ők mind Bokortagok voltak, vagyis együttgondolkozók. A ház pincéjében ment a szamizdat gyártás, a fiatalasszonyok gépeltek. A dolog persze szemet szúrt a környezetnek, de együtt olyan jól és olyan biztonságban éreztük magunkat, hogy nem féltünk.

- Csak, hogy valamilyen képed legyen a közösségi életről, elmondom, hogy ebben az időben , a 80-as évek elején még Bandi bácsi volt a plébános. A faluból mintegy 500-an jártak a templomba és ebből több mint 100 ember Bokortag volt. Két országos találkozt, számos lelkigyakorlatot szerveztünk ezekben az években és úgy, hogy közben meg sem lett említve, hogy itt a Bokorról van szó. Az Egyház nagyszerűsége volt Bandi bácsi által élénk tárt kép. Persze az értékek mind a Bokor, vagyis Gyurka bácsi által feltárt jézusi eszméket takarták.
- Hatalmas lökést adott mindez annak a célkitűzésnek, amit komolyan vettünk, elhatároztunk és megvalósítani igyekeztünk: felépíteni Isten Országát a környezetünkben.
- És akkor, 83-ban az egyház egyik napról a másikra áthelyezte Bandi bácsit Szadára és nyugdíjazta. Az egész közösséget sokkolta az egyik napról a másikra meghozott döntés és áthelyezés. Fel kellett állni, nem volt más lehetőség. 1983-tól évekig "házi plébániaként" működünk a péceli közösségek számára.
- Hogy mi adott erőt a továbbiakhoz? Igen, volt erő és volt tovább. Az erőt az adta, hogy láttuk, működik az, ami kezdetben csak cél, valójában egy álmom volt. Az adással, osztozással létrejön és fejlődik egy közösség csupán attól, hogy bátran bizalmunk van, nyitottak vagyunk egymás iránt. És őszinték vagyunk egymáshoz. És akkor keresni kezdtük, hogy hol lehet folytatni nagyobb léptékben. És az élet adta elénk a lehetőségeket.
- Már 83-ban elindult egy olyan irány, ami felfestette a jövő álmokképét. Megalakult a Biokultúra Egyesület és nagy erővel kapcsolódtunk be ebbe az általunk nagyon fontosnak tartott munkába. Nem tudtuk még, de éreztük, hogy arra a tudásra, amit itt kapunk, később még szükség lehet. Belevágtunk az öko-bio programba, először otthon kicsiben-, majd egyre szélesebben, érdeklődve, olvasva , kísérletezve.
- 89-ben megalakult a Péceli Egymást Segítő Egyesület. Itt munkálkodunk 95-ig, nagyon nagy energia bedobással: Márti szociális ügyek segítője, a bio-ügyek intézője és elnökhelyettes is volt kb. 2004-ig.
- Kis idő után valami mégis megváltozott. Látszólag talán nem. Valami nagyot akartunk létrehozni közösen másokkal, a helyi Bokrosokkal együtt a hétköznapi élet javára. Méreténél fogva ezek a vállalkozások túlnőttek a helyi Bokor tagok lehetőségein. Annak ellenére, hogy sok Bokortag is hozta létre, belenőtt a világba. Az alapeszme alapján: egyszerűen kovászosította környezetét. Olyanokkal kellett együttműködni, akik nem vallották a Bokor értékeit, de mellé álltak olyan kezdeményezéseknek, amik kézzelfoghatóan az életet szolgálták. Felmerült az igény a teljes Bokor bekapcsolódására. Nem Bokor alapú? Dehogynem. Mi, a Bokor volt az alap. Tiszta Bokor? Az meg mi? Volt, aki meglátta, hogy amit teszünk az jó a közösségnek, a településnek is és talán még az utánunk jövőknek is, és voltak – sajnos szép számmal és igen jelentős, számunkra tekintéllyel bíró személyek – akik nem látták meg benne a közös alapot. Talán félték a nyilvánosságtól, amivel ez a nyitás járt? Nem tudom. Érthető lenne ez a sok üldözés miatt. De, a tények itt vannak. Ma is kb. kétszáz idős embert gondoznak abban az intézményben, ami így jött létre.

(Márti megj.: alapvetően péceli bokrosokról van szó, ez fontos. Igaz, a lehetőséget felajánlottuk a Bokor számára is, de nem volt vevők rá. Az ESE-ben egyáltalán nem hangsúlyoztuk, hogy sok Bokor-tag dolgozik, mert nem ez volt a lényeg. Legalább kétszáz idős, beteg bentlakó van és a

napi egyéb: védő munkahelyek, szociális feladatok, oktatás; de ez már nem a mi érdemünk. 1995-től már csak, mint tiszteletbeli elnökhelyettes voltam, 2004-ig.)

- 1992-től, felfigyelve a Bokor erőszakmentességére, a hutteri közösségek kezdenek ismerkedni a Bokorral. Ez a tény, sok évre döntő irányt adott a Bokor életének. Évek alatt nagyon sokan megfordultak náluk - főleg fiatalok - az USA-ban, majd Angliában, amíg aztán mi is elhatároztuk: megnézzük az életüket, az élet és vagyonközösségüket, hiszen ez volt az álunk, többekkel együtt az Apcsel alapján. 91 és 95 között sokakkal együtt kerestük a megfelelő helyet, mígnem rátaláltunk Szentantalfán álmaink helyére, Bokorligetre.
- Ami megvalósult, hol van az álmainkhoz képest? Egyetlen házat látsz lenni, a patak mellett, meg egy szépen gondozott területet. Egy terület, ami készen vár valakikre, akik boldoggá teszik, és akiket boldoggá tehet azzal, hogy odaadja magát. Csalódás? Talán nem is csalódás, csak valami belső rossz érzés azért, mert nem valósulhatott meg egy nagy álom, az életközösség azokkal, akik együtt küzdenek valamiért, ami több, mint az egyes emberek és a közösség jólléte. Vigasz lehetne talán az évi mintegy 300-400 fő ott táborozó, nyaraló, pihenő, szórakozó, lelkigyakorlatozó testvér, de hát nem erre tettük rá az életünket. Ha belegondolok mit dolgoztunk együtt... A kezdetekkor – négy –öt család, havonta egy teljes hétvégét szánt rá, hogy megtaláljuk a megfelelő területet és amikor megvolt, hogy abból a gyönyörű földből a közösség, egymást szerető és Isten Országát építő emberek lakóhelye lehessen! De, talán nem számít. A közös munka maga is megérte, ha nem is lett belőle eddig álomvalóság. Mózes sem mehetett be az ígéret földjére, ugye?
- Tudod, Márti lelkesedése – érzelmi ereje – sokat és sokszor segített. Csalódásai pedig sok gondot okoztak. A legnagyobb gond ebben az, hogy ha valaki ki van szolgáltatva mások szavának, cselekedetének vagy éppen nem-cselekedetének, bizalmának vagy bizalmatlanságának, hazugságainak vagy éppen nyílt őszinteségének, akkor hatalmas vargabetűket kell leírnia érzelmi erejének, hogy mindennek és mindenkinek eleget tegyen. Erre nem készített fel minket a közös munka, mert a csoporttalálkozókon ugyan megtanultuk a csendes hallgatást, mások elviselését, a tűrést, de kinn az életben – és ebbe beletartozik a közösség világi élete is - ezek sokkal erőteljesebbek. Valami olyan alapvető bizalom szükséges ezek elviseléséhez, mint a gyerek bizalma az apjában és anyjában. Mi pedig magunkban és egymásban bízunk. De az álmok és szavak mögött, ebben az esetben nem volt ott a közösség akarata, ereje. Valaminek nem jött még el talán az ideje.
- Igen, a kezdeti lelkesedés évek alatt elkopott. Már nem sokan vagyunk, akik ezt az álomot dédelgetik. Talán abban látok egy nagy hiányt - ami lehet, hogy akadály is volt -, hogy nem tárgyaltuk ki alaposan, mit is jelent egy életközösség vagy pláne egy vagyonközösség. Inkább csak véleménynyilvánítások voltak, de nem figyeltünk eléggé egymásra.
- Szerencsére mindaz, amit máshol elkezdünk – elsősorban itt a várossá nőtt faluban –, mérsékelten ugyan, de él és virágzik. Itt vannak a közösségeink, egyiket ismered is, hiszen tagja vagy, és látod, itt vannak a gyerekeink és unokáink. Hála értük és áldás rájuk. A többi pedig úgymint csak valakik élete volt, akik megpróbáltak valami mást, mint a szokásos, az elfogadott; mást, mint amit a korszellem diktál. Az eredmény nem számít. A kísérlet sikere nem itt dől el, bármennyire is szeretnénk látni.

- Ha azt kérdezed, mi a legfontosabb tanulság, amit talán elmondhatunk erről az egészről, akkor talán azt említjük, hogy nyitottság, bátorság, bizalom, őszinteség még akkor is, ha viszonzásul környezetünk részéről időnként semmi hasonlót nem tapasztalunk. A Máté 18 szellemét naponta számon kérni magamon és csakis magamon. Valami hajtóerő, nyomás, hiányérzet kell, hogy legyen, mert e nélkül nem jön létre semmi. Ha tele van az edény, nem lehet beletölteni semmit, mert kifolyik és elpocsékolódik. Ha zárva van, akkor pedig hiába üres, még a legjobb szándékkal sem lehet beletölteni semmit. Ki kell nyílni és üressé kell válni. Sokszor nagyon fáj, de nem a kudarc. Talán azért fáj, mert fontosabb a mások szava, véleménye, a siker és annak hiánya, mint a befogadás és szolgálás. Mit tudunk mi adni, ha nem tudunk befogadni? Tulajdonképpen mink is van minekünk, amit nem kaptunk?

A mese megszakadt. Csak megszakadt. Hiszen azonnal folytatódott. Lenn a konyhában közben elkészült az ebéd. Az asztal hat személyre terítve. A két felnőtt fiú és az egyik meny közben mindent rendezett. A kis nyolchónapos unoka anyja karján ülve nézett ki a világba. Nem valamit nézett. Volt a tekintetében még valami, ami átlátott a tárgyakon. Még együtt látott valamit, amiben benne voltak a tárgyak és az emberek is, de látta azt is, amiben mindez benne volt. És látta – talán – azt az áradást, ami mindent éltet és fenntart. Mindennel együtt és mindentől különbözően.

Energiák élő folyamában

Jézus mondta: Ismerd meg, ami a szemed előtt van, és ami elrejtett, ki lesz nyilvánítva neked. Mert nincs semmi elrejtett, ami majd ki ne lenne nyilatkoztatva. Tamás evangéliuma,5.

Aznap ismét tél lett. Kőbányán szállingózott a hó is, amikor elindultam. Pedig reggel már búgott az örvös galamb a platán ágán, és a tavasz lehelete megérintette a sétány fáinak rügyeit is. Az emberek visszavették sapkáikat és mogorván télikabátjaikba húzódtak a metrón. Az 1-es villamos áramszünet miatt leállt. A fekete tömeg összezsúfolódva várta a villamospótlót. Sokan elindultunk gyalog a Róbert Károly körút hőmpölygő zajában.

A kis szoba-konyhában csend fogadott és nyugalom. Van itt egy kis szabolcsi pálinka – mondta Gyuszi. Átmelegít – tette hozzá, mert látta, hogy összedörgölöm a kezeimet. Az asztalhoz ültünk le.

Mondanék pár szót arról, hogy miért is szeretnék veled beszélgetni – kezdtem bele. Nemrég, amikor elhatároztam, hogy beszélgetéseket kezdeményezek „öreg” Bokrosokkal, botlottam bele az energia szó egyik eredeti, ősi jelentésébe: isteni tett, bűvös cselekedet. Ez megfogott. Majd a „változtatásra való készség” jelentés már kicsit érthetőbben kapizsgálni engedte a Bokor és a szó kapcsolatát. Valamilyen erő, energia felébreszt, megfordít, majd megindít, valamilyen akadályoz, majd ebben elbukva erőt ad az újrakezdéshez. Nálad hogyan alakult ez a folyamat a Bokoralapú életedben?

Igen. Valamikor Ercsiben találkoztunk mi először, amikor a művelődési házban vetítetted a diáidat, tudod, Jóska szervezte a Föld-napja rendezvényen. Nem is tudom, hogy mondjam: a teremtésvédelem jegyében? A másik ilyen rendezvény az erőszakmentesség jegyében telt. Velük, az ő családjukkal együtt próbálkoztunk meg ott valamiféle közösségi-természetközeli élettel. Feleségem tanított az ottani iskolában, én pedig megpróbáltam valamiféle ökoszemléletet bevinni a suliba, talán nem is sikertelenül, bár mivel ez egy alvófalú, vagyis mindenki eljár valahová dolgozni – Budapest, Érd, Százhalombatta -, meglehetősen nehéz terep volt a „tanok” hirdetéséhez. De, ez sok éve volt.

És most?

Most, úgy fogalmaznék, hogy „apám büntetéseként” egy zeneiskolába kerültem. Apám ugyanis nagyon szerette a zenét és beiratkozott a Zeneművészeti Egyetem karmesterképző szakára. Ebből mi heten, testvérek csak annyit „élveztünk”, hogy állandóan szólt a klasszikus zene, amit ő természetesen vezényelt és nekünk némán kellett közlekednünk a recsegő fapadlón. Ebből kifolyólag rettenetesen megutáltam a komolyzenét. Például – bocsássa meg nekem – Bartókot utáltam a legjobban. Most az a dolgom, hogy a zeneiskola kottáit forgalmazom. Ez már nem Ercsiben van, hanem itt Óbudán. Igen. Ennek az a története, hogy 75-től 2002-ig voltam boldog házas. Akkor úgy döntött a feleségem, hogy nem velem folytatja az életét. Aztán úgy alakult az élet, hogy az ercsi házban maradt ő a négy gyerekkel, nekem pedig menni kellett. Akkor kerültem Budapestre. Ez egy nagyon nehéz időszak volt. Rögtön utána munkanélküli lettem. Minden negatívumot, amit el lehet képzelni egy ilyen helyzetben az bejött akkor. Most már kezdek ezen valahogy túllenni.

Ha akarod, erre talán még visszatérhetünk, de szeretném, ha az elején ennél az alaptémánál maradnánk. A zene, számomra, mint vezetőfonal nagyon jó. Számomra ez az egész élet egy

energetikai játék, ami Isten kísérlete. A hétköznapi kemény és lágyabb energiák megtapasztalása mellett van lehetőség talán annak a megtapasztalására is, ami egy sokkal finomabb energia, és amit mi Isten szeretetének nevezünk. Ez egy folyamatos skála, és mi ennek hullámzásában éljük le egész életünket. Amikor megragadott egyszer ez az energia szó, meglepetéssel olvastam, hogy a hétköznapi használt jelentések mögött van egy ősi, ógörög jelentés, ami isteni tett, vagy bűvös cselekedet jelentésű, illetve egy már későbbi, de szintén nagyon mély: változásra való készség. Mintha ez a sok rezgés próbálna behatolni ebbe a nagyon sűrű, tömör, ellenálló anyagba és azt mindig a saját rezgésére hangolni. Ha arra gondolok most, hogy mindnyájunkat ért valamikor egy finomabb befolyás, amit Bokorhatásnak nevezhetek, bár ez a név már leszűkít, hiszen régen nem volt neve, csak a hatás volt, akkor mit tudsz erről a hatásról mondani? Hogyan érvényesült ez a - talán nem állandóan ható, hiszen semmilyen hatás nem állandó, van amikor erősebb, van amikor pedig eltűnik, majd ismét visszajön – hatás a Te életedben? Nekem valahogyan állandóan visszaköszön, támogat, de kérdésbe is helyez, vagyis életet.

Igen. Kezdem érteni, mire gondolsz. Tizenhét-tizennyolc éves koromban, a hetvenes évek elején a Rezső téren ismerkedtünk meg Gyurka bácsival. És hát borzasztóan furcsa dolgokat mondott. Bennem disszonancia ébredt. Mivel katolikus családban nőttem fel, azt éreztem először hogy ennek az embernek valami baja lehet. Aztán persze rájöttem az ízére, ahogy a zenében is, amikor nagy nehezen rátalál valaki a harmóniára és akkor az már megszólal kifelé is. Amit a Bokornak – és Gyurka bácsinak – köszönhetek az volt, hogy mert mindig kérdezni, mert mindig nyitott lenni, vagyis nem a hagyományos vallási közösség, ami a papra épül, hanem valóban Istent kereső közösség. Olyan ez, mint amikor a zenészek nemcsak le akarják játszani azt, ami a kottában van, hanem át is próbálják élni azt, amit a kottaíró átélt.

Azonban itt, kénytelen vagyok visszatérni, ha már szóba hoztad, erre az energetikára. Nem tudom, hogy el tudom-e mondani, ami ezzel kapcsolatban ért és azt sem, hogyan fog ez hatni az esetleges olvasókra, de megpróbálom, mert egy nagyon erős élmény volt. Ha például a zenét hallgatjuk – mondjuk Bartókot -, akkor a disszonancia jön elő annak, aki nem érti ezt a fajta zenét. Amikor ez a törés bejött az életemben, akkor először ezt borzalmas tragédiának éltem meg. Ott vannak a gyerekek, egy évtizedek óta boldognak vélt kapcsolat – nem akarja elfogadni az ember, hogy egyszer csak vége. Nem akarom ezt részletezni, senkit sem érdekel. Azonban ott szakadt meg végül a húr, amikor kaptam egy levelet a feleségemtől és négy gyerekemtől, amiben közölték, hogy nem kívánnak a továbbiakban velem élni, nem tartozom többé a családhoz. Akkor úgy gondoltam, hogy ha az eddigi életem nem a szeretetről szólt, és akik körülöttem élnek nem ezt látták, vagyis nem tette őket ez az élet boldoggá, akkor megteszem ezt a kérésüket – de az én életemnek ezzel itt vége. A történet csúnya, nem ragozom. Nejem végül diliházba záratott. Ezt nem hiszi el az ember, amíg vele meg nem történik. Ott aztán kaptam nagyon kedves hangulatjavító gyógyszereket, meg egyebeket, amik még rátesznek az idegrendszer rombolására és nyilván ezek is hozzájárultak ahhoz a gondolathoz, hogy na, itt vége az életemnek – és a maradék gyógyszerekkel elköszöntem az élettől...

És ott történt velem egy olyan élmény – többen halál közeli élménynek nevezik -, ami életem, az örök élet legszebb pillanata volt. Ekkor tapasztaltam meg, hogy Minden energia, Minden sugárzás. És minden földi dolog, amit elgondoltam, és látok és tapasztalok az mind smafu és kamu... ahhoz képest, ami van és hogy valamilyen nagyon földi fogalmakkal, gondolatokkal nézünk, látunk és beszélünk erről a végtelen energia-áramlásról, ami az élet. Ez valami fantasztikus – hülyén hangzik egy öngyilkos szájából -, de nem találok jobb szót rá. Látni, tapasztalni mindennek az okát és magyarázatát, mindent egyszerre átlátni. Megszűnnek az idő

és tér korlátai, egy más dimenzióban valós létezés van. Ennél pazarabb világot elképzelni sem lehet. Minden Bokor tagnak csak kívánni tudom, persze nem ilyen körülmények között, mint amin én átmentem, hogy megtapasztalhatta ezt a mindent átható szeretet és energiasugárzást. Ebben életünk minden pozitív és negatív élményére megvan a magyarázat és megvan – hogy is mondjam – a kijelölt feladat, a személyre szabott hullámhossz. Nem mertem erről senkinek beszélni, hiszen hogyan is lehet erről beszélni. Ezek a képek meg sem közelítik az élményt. Minden rezonancia. Ez az üveg itt, amit annak nevezünk egy fajta rezonancia és ez itt – én, akit így és így hívnak – egy másik rezonancia, ami kölcsönhatásban van. Fogalmam sincs hogyan lehet ezt lefordítani a fiatalok nyelvére úgy, hogy ne a negatív kicsengés menjen át, de egy biztos: nem érdemes feladni, mert semmi sem az, aminek látszik és semminek sincs eleje és vége. Nincs mit feladni, mert ugyanoda lyukadunk ki valahol... Nem lehet ebből az energiaáramlásból kijutni..., csak valamiféle eszeveszett tagadással..., de akkor sem. Csak értelmetlenül bezáródni lehet az ellentétek kemény, sűrű világába. Ha valaki botfűlű – ahogy én sem értettem Bartókot -, akkor nem hall harmóniát. Nem tehet róla, de megnyílnak a füle a hallásra.

Azóta más szemmel néztem a világot. Meglátok olyasmiket, amiket nem a szemem lát, hanem talán... a lényem. Ezek az energiák, érzem, erősítenek. Ajándékok.

Köszönöm, hogy ezt az élményedet elmondtad és megosztottad velem az utat is ide, ami pedig teljesen személyes magánügy. Mégis, úgy érzem, hogy ebből a folyamatból nem lehet kihagyni, hogy kapcsolatba kerüljél a Bokorral – nem a szervezettel, hanem a Gyurka bácsi közvetítette hatással. Miután ez utóbbit átélted, hogyan látod? Van-e valami kapcsolatod ezzel a korábbi hatással, kapcsolatban vannak-e, összhangban vannak-e, támogatják-e egymást?

Sohasem gondoltam, hogy akár a házaseletem, akár maga az életem magánügy. Bár a gyerekeket közvetlenül nem a Bokor szellemben neveltem, hanem szabad lelkeségválasztási lehetőséget adtunk nekik, de mindketten elég sűrűn benne voltunk a Bokor életében – hittanccsoport, közös közösség, etikakönyv, nők egyeteme, teológia, stb. A hármas alapeszmény ott volt végig velünk. Az erőszakmentességgel kezdődött, mert amikor engem behívtak, akkor kerültünk össze és egy nagyon nehéz belső küzdelem zajlott le bennem ezzel kapcsolatosan, mielőtt bevonultam. Nejem is visszaküldte a katonakönyvét. Ebből a hármas eszméből sikerült talán átadni valamit a gyerekeknek is az életük gyakorlatába. Nagy fiam pedig az utolsó polgári szolgálatosok közé tartozott. Erőszakmentesség terén elértük azt, amit lehetett. Átment az a társadalom egy részébe, amit át tudtunk adni. A rendszerváltással kezdődött valami változás. A szellemi szabadság átment valamilyen másik folyamatba, aminek nagyon sok mindenhez köze volt, csak az Evangéliumok tanításához nem. Akkor ezt magamnak úgy fogalmaztam meg, hogy a Bokor betöltötte a történelmi küldetését, ahogy minden folyamat mindenhol így zajlik le. Ha betöltötte a szerepét, akkor valami újnak kell elindulnia, amire szükség van. A liberalizmus volt az az erő, ami a Bokrot elszakította az alapjaitól. A szegénység és az adás is relativizálódott, ahogy minden. Tehát egy következő generációnak önmaga számára újra kell fogalmaznia az Evangéliumot. Ezért nem írtam be Bokor-közösségekbe a gyerekeket sem, mert úgy gondoltam, minden generációnak magának kell a maga nyelvére lefordítania az Evangéliumot. Gyurka bácsi ezt megtette a maga módján, nekünk. Ez tartott két vagy három generáción át. Most a gyerekeken a sor. Hogy mi az irány...? Nem tudom. Azt látom, hogy az Egyház ma már nem egy hierarchikus szervezet, hanem kisközösségek hálózata az egész világban. Egyre több a laikus testvér minden pozícióban. Eltelt hatvan év, ami óta Kolakovics beszélt Gyurka bácsinak. Úgy látszik ennyi idő kellett. Nagyon sok példát látok arra, hogy keresi magát, helyét, szerepét a ma ifjúsága.

És a Te életedben?

Nem vagyok csoportban. Az EK – az Egészen Kicsi közösség – volt az enyém, Laci vezetésével. Nekem is volt három-négy közösségem, amiket magam hoztam létre. Fiatalokkal elég sokáig foglalkoztam. Aztán sok minden megváltozott. Nemcsak a személyes családi problémák váltották ki, hanem más is... Amikor egy kisközösségen belül tapasztalod azt, hogy a szó már nem ugyanaz, megbomlik az, amit úgy fogalmaztunk meg a KIO-ban, hogy „egy dologban nem szabad nem igazat mondani, a szeretet tárgyában”, akkor valamit abba kell hagyni. Ebben már nem kívántam részt venni, részt adni. Házasság volt.

Nyilvánvaló számomra abból, amit elmondtál, hogy volt egy nagyon határozott elképzelésed, mi az, hogy Bokor szellem. Majd külső hatások miatt egy közösséggel szemben kétségek támadtak benned. De benned, belül ugyanúgy megmaradt ez a határozott kép – gondolom. Miért nem sarkallt ez arra, hogy újra kezd másokkal?

Nem lehet ezzel leállni! Sík Sándor mondta ezt egyik versében: „Mert akit egyszer meglehelt a Lélek, annak mindegy-lom élet vagy halál. Az él és áll, énekel és alkot...” Nem tudom kiírni a fejből azokat az értékeket, amire rátettem az életemet. Legfeljebb ebben a közegben ez nem megy és ott abbahagyom. Átjött a hétköznapjaimba. Megpróbálok most úgy nyitni a társadalom felé, ahogy például Gyurka bácsi az utolsó idejében. Nem érdekel, hogy az illető vad-kommunista vagy más, nem is akarom meggyőzni semmiről, hogy álljon át az én oldalamra, vagy olyasmit valljon, amit én. Most olyan időszakban vagyok, hogy azt mondom: komám ezt csinálom, jössz velem? Képesek vagyunk valamit tenni és látom rajtad, hogy erre kész vagy! És meglepődve tapasztalom, hogy az ipse tényleg kész a jóra. Ebből nem jön létre valami tartós, életre szóló 12, nem az a fajta Bokorféle jézusi közösség, de hiszem és tapasztalom, hogy létre jön egy kapcsolat, ami miatt jobb lesz a világ. Ezt a fajta munkát segíti mindenféle katasztrófa, emberi nyomor, természeti jelenség – árvíz, szárazság, stb. -, ami miatt érdemes összefogni. Nincs állandó Bokor-csoportom, nem jegyeznek a nyilvántartásokban, de mindig vannak alkalmi csoportjaim. Például Ilk-re bokros testvérekkel mentem. De Szabolcsba vittem ruhákat öreg kommunista kollegákkal, akik szó nélkül beálltak a karitatív munkába. Aztán látva az Ilken lévő helyzetet szerveztem egy segélykoncertet a zeneiskola két tanára első szóra vállalta a fellépést, és a bevételből vetőburgonyát vesznek és annak a családnak segítségével adjuk, aki vállalja a krumpli ültetést és azt, hogy a termésből két kilót lead a polgármesteri hivatalnak, aki a rászorulóknak osztja szét. Vagy ott vannak a kárpátjaiak. Hozzájuk is rendszeresen viszünk ruhát. És minden egyebet. Van tehát sok közösség - sokféle jó kezdeményezés.

A mai napig sem értem például, hogy miért szűnt meg a Bokor-ökocsoport? Az egy nagyon jó kezdeményezés volt. Most talán még nagyobb szükség lenne rá, mint akkor.

Gyuszi, értelek. Mégis azt kell mondanom, hogy kell valami rendszeres, közös cél és értelem még akkor is, ha életkorunk folytán alig van közös akció, még kicsi sem nemhogy a kezdeti nagyok. A havonta egyszer, ami alig valami, mégis megtart valamit, ami sokszor teljesen sematikus, szokásos, egyáltalán nem sokkoló, nem megújító, csak ismétlő. De ez az ismétlés mégis valami egészen más, mint a szokásos hétköznapi. Olyasminek az ismétlése, ami mélyen emberi, természetes, vagyis az ember természetének megfelelő, mert egymásra figyelő, érzékeny, és a lelkiismeretre hallgató. Bár, lehet, hogy csak belemagyarázom? Nem hiszem. Meg lehet olyan légkört, atmoszférát élni, ami egy közösségben jöhet csak létre. Nem istenélmény, de sokkal több lehet, mint egy baráti légkör. Néha. Ugyanakkor nagyon jól tudom, hogy bezáródni ugyanúgy be tud záródni egy közösség is, mint bárki önmagába. Ha

ennek a munkának nincs hatása az egyén életére, a csoport egészére és kifelé, a csoporton kívülre, a családon kívülre, a hétköznapi életre, akkor zsákutca.

Igen. Bizonyára így van, mert érezni lehet. Bizonyos házas csoportokba járok is, ami kicsit eltávolodott már a Bokortól. Ez nem azt jelenti, hogy kapcsolódunk egy régióhoz, vagy egy nyilvántartásban szerepelünk. Vannak ennek előnyei is... hátrányai is. Ugyanakkor a személyes kapcsolatomban még azzal a közösséggel is megvan, akiktől elváltam. Nem tagadtam meg semmit és Senkit. Látom, hogy elindul megint valami, talán nem ugyanaz és nem ugyanúgy, de a Bokor Nagytábor, a Bokorünnep léghőre már sejtet valamit. Ennek nagyon örülök és hiszem, hogy a fiatalok meg fogják találni a megfelelő tartalmat és ahhoz igazodó formát.

Van itt valami, amit írtál a leveledben, ami szöveget ütött a fejembe: „Biztos, hogy mindenkinek javára válik minden megismerhető?” Mire gondoltál? Hiszen a Bokor alapvetően innen indult, hogy nem fogadom el automatikusan az ismertet, hanem mélyebbre akarok menni, mélyebben ismerni. Kérdezek, és ismét kérdezek.

Nem. Nem egészen erre. Elmondtam, hogy mekkora élmény volt átlátni és megélni a minden Mindennel Egy élményét. És valamikor az elején már ott volt az a bizonyos kígyó a Paradicsomban. És azóta is ott van minden megismerés elején. Nem kell nekünk minden negatívumot átadni, mert nem biztos, hogy az előre viszi a másikat. Nekem személy szerint egy előrelendítő energia volt ez a negatív élmény. De másnak...? Volt bennem egy kérdés. Hirdetjük az Ország építését és az örömhírt és akkor mi ez a sok negatívum a gyakorlatban, a Bokor gyakorlatában, az egyes személyek gyakorlatában. Hogy is van ez? Így értem ezt: nem biztos, hogy méltó lennék a Bokor – az Evangélium – eszméit tovább adnom a magam élete alapján. Példa lehetek, de nem példás példa. Nem olyan, hogy: „Jé, hát ilyen is van...? Érdekes! Kövessük!” Azt mutatja csak meg, hogyan is működik ez a körülöttünk és bennünk zajló energetikai rend. Most így működött, utána pedig úgy. Ezt éltem át, nem a jót és nem a rosszat. Általában ítélünk – főleg másokat. Ahelyett, hogy itt-élnénk. Mi most erről beszélgetünk bizonyos életkor és tapasztalat után, de egy fiatalabb generáció ezt nem példának éli meg. Át akarja élni. Így értem. Pozitív példa jó, de mindent átadni, hogy kövesse...?

Tudjuk-e kiből mit vált ki az, amit lát, hall, olvas? Minden leírt szónál előjön bennem a kérdés: hogy fog ez hatni arra, aki olvassa? És nem tudom. Fogalmam sincs. Talán nem is az én dolgom. És mégis a felelősségem, hogy mit és hogyan írok le, mint ahogy a kiejtett szavaim minősége is, még a hangszíne is. Melyik mondat rezonál benne és mit mozgat meg az a rezgés? Ezért nem mindegy. A rezgés, a megnyilvánulás minősége a döntő. Az őszinteség. Talán az hat.

Nézd, itt van ez az alma az asztalon. Neked készítettem ide. Szabolcsból hoztam, ahonnan a pálinkát is. Ezt már jó előre idekészítettem, mert tudtam, hogy a megismerés kérdése előjön – a jó és a rossz tudásának a kérdése. Hát itt tartunk.

De, visszatérnék a Bokorra és a csoportozásra. Akár hogy is nézem, a Bokor olyan, mint nekem a gyerekeim. Mindegyik egy egyéniség, mégis valamennyibe egy kicsit ott vagyok olyanként, amilyen vagyok. A Bokor lelkiségét mégiscsak meghatározta az, hogy vezetője egy szerzetes, tanár, pap. Alapvetően értelmi alapú ez a tanítás. De mindig ott maradt a kérdés bennem, hogy akkor miért nem tudunk egységre jutni? Kerestük egymást és másokat – persze annak idején voltak ennek politikai korlátai -, de végül is senki sem akadályozott bennünket

abban, hogy megtaláljuk egymást. Ezt a kommunát is szorgalmaztam – kicsit ennek is esett áldozatul a házasságom. Szeretet közösséget építünk, de tanuló, tanítvánnyá tevő közösség – „nem egymás nóziját törölgető közösség vagyunk.” Egy közösségi találkozó nem erre van - fogalmaztuk meg korábban. Mindenki úgy képviselje az igazát, hogy más labdába se rúghasson! Gyurka bácsi sem kérdéseket fogalmazott meg, hanem állításokat, válaszokat – igen nagy határozottsággal. Egy kamasznak nincs is másra szüksége – itt a követendő példa! A határozottsága megdöbbentett és magával sodort. Tanítottunk, de talán nem a teljes életre, ahogy fogalmazta: majd a Sitz im Leben-je a dolgoknak... Az evangélium életbeágyazottsága elmaradt a túlzott tudati fejlődésre való koncentrálttságban.

Nagyon meglepett Gyurka bácsi egy tanulmányával, amikor kibányászta, hogy a minden nyelven „emberhalászokká teszlek benneteket” kifejezés, ami egy nagyon szép költői kép, az eredeti ógörögben nem ez, hanem: „életre ébresztőkké teszlek benneteket”. Ez persze jelentheti azt, ahogy a fordítást magyarázzuk, hogy kimentlek benneteket egy szokásos, öncélú életből, hogy majd ti is kimentsetek másokat, hogy azok is jó kisfiúk és kislányok legyenek; de lehet sokkal mélyebb is: így, ahogy vagytok, nem éltek; életre keltelek, felébredszetek benneteket, hogy majd ti is életre ébresszettek másokat, hogy éljenek! Ébredjetek!

Igen. Értelek. De, hát, tényleg... valójában mit is csinálunk mi, most, itt. Megpróbálunk egymásra hangolódni. Megpróbáljuk egymás gondolatait nemcsak érteni, hanem érezni is. Megpróbáljuk a lehetetlent: összekapcsolódni valami közösben most, itt, ahogy vagyunk, amilyen állapotban most vagyunk. Felébredni a valóságra, ami sokkal, mérhetetlenül sokkal több, mint a szavak és a gondolatok. Nem én csinálom vagy te. Talán, pillanatokra megtörténik, és e miatt már megérte. Ott marad az az íz, ami az energia működésének íze. De benne van az egész múltunk, talán még a szüleink és nagyszüleink múltja is.

Összefoglalásként talán azt tudnám mondani, hogy negyven után próbálja meg mindenki összegezni magának mindazt, ami történt. Legjobb leírni, mert akkor ott marad. Utána már javíthatom, szépitgethetem, de az írás ott marad. Nagyon tanúságos. Az embernek lesz egy képe önmagáról – ha őszinte. Ha nem kerülnek a helyükre önmagán belül a feszültségcsomók, megnyomorítanak. Három gerincsérvén jött ki egyszerre, amikor az a bizonyos lelki megrázkódtatás ért. Pedig semmit sem emeltem. Megnyomorított, amíg nem került a lelki része helyre. Utána elmúlt. Persze kellett a külső segítségek a talpra álláshoz. Gyurka bácsinak volt egy mondata, ami megragadt bennem és talán fiatalok számára a legfontosabb tanácsnak gondolom. Így hangzott: „Aki magát állni tudja, vigyázzon, hogy el ne essék.” Azt az élettapasztalatot, amit így, negyven-ötven év alatt össze lehetett szedni, nem lehet átadni a fiataloknak. Azt nekik is össze kell maguknak szedni. Értést sem lehet adni. És figyelmet sem.

Aztán még mindenféléről beszélgetünk, mint akik már száz éve ismerik egymást, majd elbúcsúztunk és kiballagtam a felüljáróra a villamoshoz. Ahogy elgondolkozva álltam a villamosra várva, egyszer csak megszólalt mellettem: „az almát, amiért jöttél otffejlesztetted” – mondta mosolyogva a bajsza alatt, és kezembe nyomva az almát már ment is. Lassan eltűnt az aluljáró sötét lépcsőjén. A villamos is megjött. Hazamentem.

A beszélgetést egy diktafon rögzítette.

Összeállította: Molnár Gyula és Farkas István

Időtlenül ható kezdeti impulzus

„...a világmindenség egymástól
függő események dinamikus szövete. Egyik
tulajdonsága vagy alkotóelme sem tölti be
az egészet fenntartó alapot szerepét;
mindegyik a többi alkotórész
tulajdonságainak következménye...”

Fritjof Capra

Szikkázott a téli nap a Városligetre leesett vastag havon. Csak néhány kutyasétáltató mászkált délelőtt a kopasz platánok alatt. A nyomok már össze-vissza szabdalták a szűz havat, de az úttest fehér volt még, mert napok óta tartotta magát a fagy. Beljebb, a Damjanich utcában már minden fekete volt, és latyakos a szózástól. A hangulat is más volt. Valahogy fázósabb, mert a nap ide már nem süttött be. Tudtam, mert egy ablakot éppen becsuktak a hatodikon, és egy pillanatra felvillant a tükröződése, de csak közvetve érintett. A fénye ott volt, de a melege – az a kevés – már nem. A kétudvaros, gangos ház régi emlékeket idézett fel bennem, amíg vártam, mert Éva leszaladt valahová – kicsit korábban érkeztem.

Udvariasan vezetett be a lakásba, majd a kis kuckójába. Gyurka bácsi óbudavári odúja jutott eszembe. Csak, ami szükséges... És egy számítógép. Csönd volt, és nyugalom. Egy kicsit még rendeztettem a diktafont, és közben lényegtelen dolgokról fecsegttem, majd lassan lecsendesedett minden bennem is.

Próbáljunk meg először arról beszélgetni, hogyan jelent meg Nálad az a kezdeti impulzus, amely a mai napig eltart, és amely újra meg újra felújul az évek, évtizedek során. A Te életedben hogyan kezdődött az a nagy kaland, amit ma már Bokornak nevezünk?

Nehéz már a közösségben. Amikor valaki mély hangon, zárt szájjal beszél – úgymond elmélyülten imádkozik –, akkor semmit sem hallok a készülékkel – kezdte Éva, és rögtön magamra is vettem, hiszen mély hangon, sokszor zárt szájjal szoktam dörmögni, főleg akkor, ha úgy érzem, valami fontosat mondok. Persze nem így indult – folytatta. Tizennégy éves koromban, 48-ban kezdődött az egyetemisták által létrehozott cserkészeknél, az utolsó két évükben, mielőtt feloszlatták őket. Lelkiatya szükségessége, Sík Sándor-versek a táborútnél, önnevelés, Franklin-naptár, lelkigyakorlatok, és minden szép és jó, ami ezzel kapcsolatos. Ott értettem meg, hogy nem a szemüveg számít, ami nagyon zavarta a hiúságomat, hanem az, hogy ember légy. Sári, aki ennek a csapatnak tagja volt, épp Szegeden járt egyetemre, és ott találkozott Gyurkával, aki egyetemi lelkész volt. Ez abban az időben történt, amikor Kolakovich jött Rómából. Sári már benne volt az első csoportszervezésben. Közben a cserkészetet feloszlatták, de egy tízfős mag együtt maradt, és ezt Sári, amikor visszakerült Pestre, készen találta egy csoport megszervezéséhez. Az egész csoport Juhász Miklóst választotta lelkiatyjának. Szóval hihetetlen jó közegbe kerültem, amit akkor igazából még fel sem fogtam.

Talán ötven táján volt egy nyári lelkigyakorlat. Profi módon volt megszervezve, mert akkor már bujkálni kellett – mindennap más helyen, váltott előadókkal. Gyurka feljött Debrecenből, és a teológiai részt vezette. A Szentháromságról beszélt. Mai napig emlékszem a szavaira, azt mondta: „A Szentháromság olyan, mint egy kör, amelyhez a mi életünk érintő egyenesként közelít. Halálunkkor találkozik vele abban a pontban, ahol érinti.” Rónay György beszélt a keresztény irodalomról, Forrai István szervezte a zenei részt, szóval rendkívül nagy hatással volt rám ez a lelkigyakorlat. Így indult el az egész. Itt találkoztam először Gyurka bácsival. Aztán a kapcsolat megszakadt, de úgy érzem, ez volt az a kezdeti impulzus, amely

aztán a folytatásnak is megadta a lendületet. Aztán gyorsan férjhez mentem. Bár Debrecenben tanára volt, férjem nem nagyon kedvelte Gyurkát, hiszen ugyanolyan erős akaratú, határozott ember volt ő is, és ez az egész valláskérdés nem is érdekelte.

61-ben folytatódott a „kaland”, amikor a szüleimnél voltam Mátyásföldön, és Gyurka éppen ott helyettesítette a mátyásföldi papot. Egy teljesen szokványos vasárnapi gyónásra bementem a gyóntatószékbe, ahol éppen ő gyóntatott. Nem tudtam, hogy ő az, és ott, egy teljesen szokványos gyónás alatt valami olyan Szentlélek-élményem volt, mintha kézzel fogható tömörségben ott lett volna, és ott áramlott volna. Amikor kijöttem, és letérdeltem imádkozni, csak ezt tudtam kérni: Édes Istenem, áldd meg ezt az embert, mert érzem, ő mindenképpen a Te küldötted. És az az érdekes, hogy Gyurka is emlékezett később erre a gyónásra.

Elhallgattunk. Még ennyi idő után is érezhető volt annak a találkoznak a hatása itt, most, közöttünk.

64-ben folytatódott, amikor szintén egy vasárnap Gábor fiammal voltunk misén. Akkor kijött Gyurka, és egy mellékoltárnál kezdett misézni. Nem ismertem meg, de éreztem, hogy nekem át kell mennem ahhoz az oltárhoz, ahhoz a paphoz és miséhez. Gábor fiam nem értette. Korábban beszélgettünk arról, hogy a hangyák az illatuk alapján találják meg egymást, így csak odasúgtam neki: „Tudod, az illatút.” Akkor sem értette, és nem is kérdezett semmit, de jött.

A mise után bementem a sekrestyébe, és eléje álltam: Bulányi Györgyöt keresem – mondtam. Meglepődött, mert nem ismert meg. Akkor már nagyon óvatos volt, mert akkoriban voltak azok az élményei, hogy ismerősei átmentek az utca másik oldalára, ha meglátták. Megadta a Tempo szállítási vállalat telefonszámát, és kért, hogy ne mondjam meg a nevemet, ha keresem, csak annyit, hogy én vagyok a négygyerekes Évike. Engem féltett, de nem értettem, nem tudtam mire vélni a viselkedését. Bizalmatlanságnak vettem, és úgy döntöttem, hogy akkor én ezt nem erőltetem. Két év múlva Sáriéknál találkoztunk újra, amikor már csökkenni kezdett ez a nagy óvatossága. Együtt mentük el, és a buszmegállóban beszélgettünk, amikor jött a busz, és ő a mondat felénél felszállt a buszra, és elment. Hát ez azért sok – gondoltam. Megvárhatta volna a következő buszt, hogy befejezze a mondatot. Sárinak pedig azt mondtam: Nézd, te ismered, mondd meg neki, hogy én ennek a mondatnak a másik felét is hallani szeretném. Így kezdődött a tényleges kapcsolat. Adott időpontot, itt lakott a Nagy Lajos király úton, és elmentem hozzá beszélgetni.

Ez a történet nekem ténylegesen arról szólt, amit gondoltam, és kértem, hogy beszélj róla. Egy kezdeti impulzusról, amely egy ajándék egy ember életében. Ahogy mondtad: Nem tudom, mi lett volna velem, ha nem találkozom a cserkészekkel. És aztán sorban a többi, mintha kézen fogva vezettek volna egy másik dimenzióban, mert közben a hétköznapi életed zajlott: férjhez mentél, gyerekeid születtek, dolgoztál stb. Az a bizonyos érintő elindult a kör felé.

Igen. Akkor egyszer megkérdezte, mondd, miért kell neked négy gyerek mellett dolgoznod? Jó kérdés volt, de hát éppen a négy gyerek miatt kellett dolgoznom. Akkor költöztünk ide, ebbe a nagy lakásba, ami százhusz négyzetméter, és a férjemmel azt terveztük, hogy átalakítjuk, és olyan fizetővendég-szobákat alakítunk ki, amelyek akkor divatban voltak, hogy kiegészítsük a fizetésünket. Egy bökkenő volt, hogy nem volt rá pénzünk. Akkor elmondtam Gyurkának, aki egy kis gondolkodás után azt válaszolta, hogy ő ad hozzá kölcsönt. De, kérdeztem, mi lesz, ha nem tudjuk visszafizetni? Akkor száradjon a te lelkeseden, hogy más nem kaphat belőle – mondta. Otthon megbeszéltem, és anyámék vállalták a garanciát. Nem adta ide egyben a pénzt, hanem mindig csak annyit, amennyire szükség volt. Ez volt a segítsége ahhoz, hogy itthon maradhassak a gyerekekkel, hogy ne kelljen elmennem dolgozni. A havi törlesztés adta az alkalmat arra, hogy hónapról-hónapra találkozunk. Akkor,

'68-ban született Kati lányom is, és akkor már elkezdődött a csoportok szervezése is: Terikének, Jóskának mutatott be. Amikor a vendégszoba kész lett, meghívtam az ismerőseimet és Gyurkát is egy kis vacsorára. Ildi kolleganóm volt a kórházban, ő segített nekem a vacsorakészítésben. Itt ismerkedtek össze. Együtt mentek el... És a dolog ismét körbeért. Elindult egy újabb érintő a kör felé. Ildi is megragadt.

Ahogy hallgatlak, minden olyan simának, gördülékenynek tűnik, így elmesélve. Nem voltak ebben mégis buktatók? Persze minden olyan lépés, amely átmenetileg elválasztott téged ettől az úttól, ilyen akadály volt, amit, ha nem is tudatosan, de egy észrevétlenül működő vonzás hatására legyőztél. Azért mégsem lehetett ennyire sima.

Persze, hogy nem volt sima. Nem is kicsik voltak a zökkenők. Csak egyet említek, ami talán a legnagyobb volt. A férjem féltett. Nem volt benne a csoportban, viszont látta a világot, és féltett, féltette a családot, ezért nem engedélyezte a csoportba járást. 70-ben elment Olaszországba dolgozni, és megígértem neki, hogy nem fogok részt venni Gyurkával csoportos munkában. Gyurka bácsi körül létrejött egy nőkből álló csapat, az úgynevezett hölgykoszorú: Andi, Ildi, néhány szerzetesnő, egy nagyon jó kis közösség. Később kiderült, hogy az egész miattam volt, mert a többiek már mind valamilyen csoportot vezettek. Amikor a férjem visszajött, megmondtam neki, hogy ha Bulányival valami baj lesz, én akkor sem fogom azt megúszni, akár csoportban vagyok, akár nem, mert ahol őt nyilvántartják, ott nyilvánvalóan minden kapcsolata is fel van vésve. És akkor legyintett egyet: „Menj, ahová akarsz” – mondta. Persze azt tudni kell hozzá, hogy én is mindent lehetővé tettem számára, amit csinálni szeretett volna. Így kerültem az Öregek II. nevű csoportba, '71-ben.

Nagyon furcsa, hogy ezek az események, amiket felsoroltál mint meghatározó pontjait annak a bizonyos kezdeti lendület indította folyamatnak, csupa olyanok, akik mellett gond nélkül el is mehettél volna. Kellett ott lenni valamiféle külön figyelemnek, kíváncsiságnak részéről. Olyasmire gondolok, mint ami a magvető példabeszédben szerepel. Nem az útszélre gondolok, hanem a köves talajra és a bozótra. Mintha az egész ezt megelőző életed erre a magra készült volna fel, vált volna a próbák során jó földdé ennek a magnak a számára. Nem te csináltál valamit, és nem is Gyurka bácsi, hanem lassan – mindennek ellenére és mellett – elkészültetek erre a találkozásra, erre az együttműködésre, aminek az eredménye a jelenlegi Te magad, aki most erről beszámolsz nekem.

Igen. Ehhez hozzátartozik az is, hogy Gyurka nagyon erős, meghatározó személyiség volt. Őt nem lehetett figyelmen kívül hagyni. Vagy azonnal követte valaki, vagy vissza-vissza tért hozzá, amíg végül bele nem akadt, vagy messze elkerülte, miután találkoztak. Személyes vonzásával szedte össze az embereket. Az eredmény persze azzal a személlyel is összefüggött, akivel találkozott.

Ugyanakkor ezekből a nagy személyes vonzásokból idővel néha nagy személyes taszítások származtak, de talán ez is törvényszerű, hiszen mellette nőttek fel, és idővel megtalálták a saját útjukat. Sok sértődés, meg egyebek, de ez talán már sokkal később volt.

Módszerei nem voltak kíméletesek. Emlékszem, Szigetszentmiklóson a fűtetlen templomban képes volt a dermesztő hidegben fél órát is prédikálni! Akkor még az egész abszolút katolikus alapon folyt. A Hűségimában hangsúlyos volt az egyházhűség: „Ígérem, hogy hűséges leszek Egyházadhoz, tőle kaptam mindent. Általa ismertelek meg Téged, Jézusom! Mindig a Te arcodat keresem benne, és egész életemet szolgálatára szentelem.”

Gyurka bácsi főműve, a KIO (Keressétek az Isten Országát!) szemlélete hihetetlenül felszabadított engem. Egyszer valamilyen ünnepre lapokat írt mindeni neki, és ezeket összeállítva adtuk át ajándékként. Én azt írtam, hogy amit neki igazán köszönhetek, az a lelkiismereti szabadság. Otthoni neveltetésemben minden valódi probléma megoldása a pap volt. Meg kellett vele beszélni, és amit ő mondott, az úgy volt. Ez alól szabadított fel, de egyben nagy felelősséget is adott. A szabadsággal együtt jár a felelősség. Nem mondhatok akármikor, akármiről, akárkinek, és nem is szaladhatok máshoz a válaszokért. Ha rosszul,

rosszkor vagy rosszat mondtam, azzal nekem kell számolnom és kijavítanom, valahogy rendbe tenni.

Nézzük most meg, hogyan alakult a kezdeti lendület hatása akkor, amikor már csoportban voltatok. Nyilván változott a csoport, elmentek, jöttek újak, és ez rendszerint – úgy tapasztaltam – nehézségekkel jár együtt, próbára teszi a csoport összetartozási érzését, és új feladatokat ad: bevezetni egy új tagot a formális dolgokba, a fogalmakba, elősegíteni a megnyílását stb. Hogyan segítette azt az alapelvet az, ami az egyik cél is volt mindig a Bokorban, vagyis hogy mindenki szedje össze a maga tizenkettőjét?

A kezdeti – cserkészetből maradt – társaságból sohasem lett Bokor-társaság. Csak egy házaspár maradt, majd azok is kimaradtak. Nemcsak a kimaradás és az újak a probléma egy csoportban, hanem például valakinek a nagyfokú süketsége is. Emlékszem, volt olyan lelkigyakorlat, amelyen fölváltva ültünk az illető – már a nagyothalló – mellett, és felváltva írtuk számára a lényeges mondatokat. Igen, változott az Öregek II is. Gyurka bácsi otthagytá, és Andi vette át a vezetését. Aztán Andi meghalt, és átvették Karcsiék, akik aztán szintén meghaltak. Azóta hivatalosan nincs vezető. Imre a lelki összetartó, az adminisztratív dolgokat meg én csinálom. Ezek óriási veszteségek voltak. Ugyanakkor fluktuáció is volt, bár az még Gyurka idejében. Akkor jött például Marci és Éva, akik hihetetlen gyorsan belenőttek a csoportba. Ők azok, akiket láttam igazán felnőni és elmélyülni. Nyilván az életük segítette ezt, de talán a csoport is. Náluk nyilvánult ez meg számomra a leghatározottabban.

Azt mondd, hogy láttad őket belenőni, felnőni és elmélyülni. Lehetséges ezt a csoportozást úgy csinálni, hogy ne látszódjon semmilyen változás valakinek az életében? Szerintem lehetetlen, hogy ne hasson valakire, és a körülötte lévőkre meg a világra is az a hosszú, évekig tartó küzdelem, ami a csoportozással együtt jár. Ha nem hat, akkor valami gond van ezzel a csoportba járással.

Érdekes. Igen, így van. Mégis vannak olyanok, akik már eleve felnőttek voltak, és úgy jöttek közénk. Például Imre. Persze mondhatod, hogy a papok más eset, de talán még az ő szemlélete is változott. Andi is nagyon erőteljesen két lábon álló valaki volt. Az élet sok megpróbáltatása biztosan változtatott rajta, de számomra nem látszott meg kifelé, mert mindig is mint érett emberre tudtam felnézni rá.

Jöttek-e újak kívülről? Valakinek a gyereke, vagy csak az ismerőse. Hogyan maradt fenn a csoport a sok változás ellenére?

Mindenkinek, aki hozzánk jött, volt valamilyen katolikus előélete. Olyan nem jött, aki csak úgy beesett – ha erre gondolsz. Fiatalok nem jöttek. Valakinek gyereke sem. Nem is szerencsés, ha a gyerek ott van, amikor például közgyónás van. Zoliék jöttek, akik fiatalok. Ők kérték, hogy közénk járhassanak, mert Marciékhoz kötődtek. Vidékről jönnek négyszer vagy ötször egy évben, és mindig vagy egyikük, vagy másikuk, ritkán együtt. Valahogy így alakul most az életük, nyilván a gyerekek miatt. Ők érzik is ezt a feszültséget, mármint hogy mi öregek vagyunk hozzájuk. Nekünk viszont nagyon jó, mert friss levegőt hoznak, amikor jönnek. Gabi nagyon sokoldalú és határozott személyiség, és Zoli is. Ismered nyilván Gabi ajánlóit a Bokor-tévén. Közvetlenség, természetesség, érzékenység a dolgokra. Nagyon jó, hogy ott vannak. Van egy Vegyesnek nevezett csoport is, amelyet annak idején Andi vezetett, de nagyon sokan kihaltak belőle. Azt mondtam Imrének: Tudod mit, eljövök én is hozzáatok. Azóta oda is járok. Így vagyunk ott nyolcan. A másikban, az Öregek II-ben 9-en. Az én leadó csoportomban már csak négyen, kihaló korban. Azért vagyunk együtt, mert az egyedüllet miatt szükség van egy kis egymásra irányuló szeretetsugárra. A hűség számomra olyasmi, amit kötelező megélni.

Szeretnék egy ronda kérdést feltenni – ha akarsz válaszolsz rá, ha nem, hát nem... Gyurka bácsinak állandóan fájt, hogy nem szerezzük meg a saját tizenkettőnket. Tényleg „csak” egy családi vállalkozás ez a Bokor, vagy csak még nem találtuk meg a formáját annak, hogy szélesebb körből, külsőkkel is ismerkedjünk, barátkozzunk, csoportokat hozunk létre?

Hiszen a Bokor-életvitel, -életszemlélet és -életmód hatalmas dolog, és a legnagyobb hiánycikk a mai világban.

Ebből az van, hogy családon belül sem megy. Van azért több család, akik igazán minden tagjukban és egészükben is élen járnak, együtt. Még ott sem megy maradéktalanul, ahol minden adottság, lélek, képzettség, erő megvan. A többi családnál pedig nem is látszanak a gyerekek. Néha fel-feltűnnek, aztán eltűnnek. Az anyémek közül is kettő volt Bokor-közösségben, de most már másutt érdekeltek. Sajnos a megismert Bokor-tartalmak már nem élnek bennem olyan dübörgő erővel, hogy hirdetni tudjam „akár alkalmas, akár alkalmatlan”. Bokorbéli életem már tiszta haszonélvezés. Talán nem éltem meg igazán, nem vált vérré bennem...

Csodálkozva néztem rá. Amiről beszélt eddig abban, igen benne volt az, hogy kapni is kell, hiszen másképp nem lehet adni, de ennyire azért nem kellene semmibe venni a kezdeti impulzus élet átalakító hatását. Ez túlzott szerénység.

Akkor nem értek valamit – mondtam. A Bokorünnep tele volt fiatalokkal, fiatal tízen- és huszonevesekkel.

Talán ismerősök, barátok voltak. Nem ismerem őket.

Ha így van, akkor hogyan megy tovább, nem a forma, mert az mehet, hanem az ügy, a munka – ahogy Jézus nevezte?

A munka olyan embereken fordul, akiknek karizmájuk van. Nem akarok neveket említeni, de olyanokon fordul, akiknek az adottságaik megvannak a vonzáshoz. Voltak ilyenek, akik elmentek, például Gysza, és vannak most is ilyenek, például a Gyuri, aki mint egy Jehova Tanúja, még a vonaton is vonzza az embereket. Vagy Laci és Bandi, aki sok embert elért. Náci is összehozta a maga népét, és az első, a második nemzedék több tagja is. Én magam nem tudtam. A csoportomat is Lacitól örököltem. Hát igen. A domonkos templom, a „Domi”, illetve a Rezső téri templom tele volt emberekkel. Hihetetlenül nagy hatású ember volt. Most is nagyon keményen és előrelátóan ő viszi a Bokrot. Ha ő nem kapja össze az embereket, akkor a Bokor nagyon megsínylette volna Gyurka halálát. Szóval tenni képes, karizmatikus emberekből egyre kevesebb van.

Ugyanakkor ott a kettes régió. Száz ember, két KV-képviselővel. Csupa fiatal, akiknek nőniük kell. Két éve a Bokorünnepet ők csinálták, és nagyon jól. Nem érzik még az erejüket, családot alapítanak, tanulmányaikat végzik. Türelem kell még hozzájuk. Például a Berci – nagyon értelmes, jó adottságú, jó gondolkozású fiatalember. Jobban kellene aktivizálni. Gyurka értett ehhez. Nem azt mondta: Gyertek, ha van kedvetek, hanem: Ezt csináljuk meg! Nem lehetett nemet mondani. Ez a karizmatikus ember. Valaki a Gyökérben mondta minap, hogy ha nem lett volna a Bokor-csoportrend, hogy készülni kell, előadni, szervezni, akkor negyed annyit sem lenne képes megtenni. Fel kell nőni! A feladatok növelik meg az embert: Kapd össze magad, és csináljuk meg! Ha nem sikerül, nem számít. A munka számít. És ha sikerélmény van, akkor a következő már könnyebb, és lesz önbizalmod. Ezt kellene a növelni fiatalokban. Én is inkább lökdöső vagyok, mint hogy magam menjek bele, de amikor előjött ez a Bokortábor-ügy, hát... A közösséghez tartozás, az ilyen közösséghez tartozás élményét mégiscsak a Bokortábor adja meg. Hát nem tudtam megállni, és jelentkeztem... És aztán még jelentkezett ez is, az is, és most már tizenöten vagyunk. Itt van megint ugyanaz a kezdeti impulzus, csak kicsiben. Személyesen kell megszólítani az embereket, nem drótposta vagy plakát útján! Ahogy Bőjte Csaba mondta az egyik Bokortáborban: elindul az ember, és egyszer csak ott egy fal, és ahogy közelebb megy hozzá, hát látja, hogy csak köd.

Még egyet kérdezek. Nekem állandóan visszatérő kérdésem, hogy mit lehet mondani egy ismeretlen fiatalembernek, ha rá talál, miért jöjjön el egy csoportba, egy közösségbe, és miért pont ebbe. Te mit tudnál mondani neki azon kívül, hogy gyere el közénk?

Ehhez szektás adottság kellene, ami nekünk nincs meg. Ott vannak nyitott gyülekezeti programok, ahol ezeket az újakat azonnal átölelik. Egy ilyen kis, zárt közösségben ez nem oldható meg. Próbáltuk mi is a Bokorportán filmvetítést vagy az ökocsoportot, de nem jöttek. Ha egy szektába bemész, akkor szeretettel megfognak, körülvesznek, azonnal megérezed a légkörét. Van olyan ismerősöm, aki ötven éven felül, katolikus múltját otthagya csatlakozott egy ilyen közösséghez. Ezek persze nem töltekező gyülekezetek, hanem leadók, de hatalmas a vonzásuk olyanokra, akik a közösség melegére vágnak. Ezekben határozottan érezhető szeretetlégkör van. Mi is abban vagyunk a mi kis közösségünkben, de a kívülről jövővel nem tudunk mit kezdeni. Györgyinél is jelentkeznek a Bokorportálon, és nincs, kihez küldje, hova hívja meg őket, nincs, aki felkarolná, bevezetné, növelné, és alkalmassá tenné a közösségi munkára. Pedig itt van minden érték, minden érték elérhető, hozzáférhető, van szeretet is, munka is és együttérzés is. „Tanítvánná lenni és tanítvánná tenni” – ahogy Gyurka bácsi mondta. Megmaradnak ezek a szlogenek a fejben és a szívben is. Igen, valamit ki kellene nyitni, de ehhez is idő és ember kell.

Aztán már csak beszélgettünk, úgy szabadon locsi-fecsiztünk, mint akik már évek óta ismerik egymást. Valamit meséltem neki az én családi életemről is, hiszen adatokat alig tudunk egymásról. És az adatok fontosak. Felírta a drótpostacímét és a telefonszámát is. Elbúcsúztunk abban a tudatban, hogy kicsik és nagyok, erősek és gyengék – mind testvérek vagyunk Isten Országában. Aztán elváltunk. Elváltunk?

*A beszélgetést egy diktafon rögzítette.
Összeállította: **Trásy Éva** és **Farkas István***